

**Гъэтхэпэм и 17-р — Адыгэ Республикэм
ипарламентаризмэ и Маф**

Адыгэ Республикэм ихэдзаклохэу ыкӀи илыкӀо кӀулыкӀухэм ядепутатхэу
лӀытэныгъэ зыфэтшыхэрэр!

Адыгэ Республикэм ипарламентаризмэ и
Мафэ фэшӀ тышӀуфэгущо!

Адыгэ Республикэм и АпшӀэрэ Совет иапэрэ
сессие илофшӀэн зериублагъэм фэгъэхьыгъэ
гукъэкӀыж мафӀу агъэнэфагъэм пшӀэрылӀ
шхьалӀу илӀэр лӀыкӀо кӀулыкӀухэм ялофшӀэн
демократическӀе обществӀмрӀ правовой кӀэра-
лыгъомрӀ язылахъу зэрэщытӀм цыфхэм лӀэ-
ныкӀо пстӀумкӀи аналӀ тыргъэдзэгъэныр ары.

НепӀэ Адыгеим ихӀэзэихъухъэ кӀутамӀ илоф-
шӀэн шыагъэ кытӀу зэрэзехищӀэрэм кыхӀэкӀу
тиреспубликӀ хӀэхъоныгъэ ешӀы, цыфӀу щып-
сӀухэрэм яконституционнӀе фитыныгъэхэмрӀ

фӀэдэхэмрӀ ухъумагъӀу щытӀх, общественнӀе-
политикӀе зыпкытыныгъэмрӀ лӀӀапкӀ зӀфӀэш-
хӀафхэм кӀахӀэкӀыгъэхэм язӀегурылоныгъэрӀ нахъ
пытӀэ мӀэхъух.

ХӀэгъӀум ипарламентаризмӀ ихӀэбзӀ анахъ
дӀэгъухэм шӀуаӀкырыплӀызӀ Адыгэ Респуб-
ликӀмрӀ зӀдытӀе ХӀэгъӀушхоу Урысые Феде-
рациемрӀ джыри нахъ зӀтегъӀпсыхӀагъэ хъунхэм
шӀузӀэрӀфӀлӀэжъщытӀм тицыхъэ пытӀэ телӀ.

Адыгеим щыпсӀурӀ пстӀуми тафӀӀалӀо лӀоф-
шӀӀэным гъӀхӀагъэхэр цашӀынхъу, депутатхэм
— хӀэдзаклохэм яшӀоигъоныгъэхэр щыӀэныгъэм
щыпхырашӀынхъу, теклоныгъӀлӀэхэм кӀафӀӀонхъу!

Адыгэ Республикэм и Лышхъу ТХЪАКӀУЩЫНӀ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и ТхьаматӀу
Владимир НАРОЖНЫЙ

**Адыгеим и Лышхъу
дыригъэштагъ**

**ХӀэгъӀум и ПрезидентӀу Владимир Путиным цыф
лӀӀапкӀхэм ялофхэмкӀэ ФедеральнӀе агентствӀе
зӀхӀэцӀгъэн фаеу зӀрилӀытагъэм Адыгеим и
Лышхъу ТхъаӀушынӀ Аслъан дыригъэштагъ.**

«Урысыем цыф лӀӀапкӀ зӀ-
фӀэшхӀафыбӀэм кӀахӀэкӀыгъэхэр
ыкӀи дин зӀмылӀӀужыгъохэр
зылӀэжыхӀэрӀ щӀӀӀсӀух. ЛӀӀапкӀ
минишӀӀ пчӀагъэхэм яунӀе
гупсӀу ар щыт. АрышӀ, лӀо хӀ-
лӀӀӀ, тӀрӀзӀу зӀгупшысӀгъӀ-
хӀ, зӀкӀӀ икӀоу кызыщӀӀдӀлы-

тӀгъӀэ къэралыгъо лӀӀапкӀ по-
литикӀе тӀхӀэгъӀу ищыӀагъӀу
щыт. ПстӀуми апӀу ар зыфӀ-
лӀэжъщытӀ цыф лӀӀапкӀхэм ма-
мырныгъэрӀ зӀегурылоныгъэрӀ
азыфагу илыныр ыкӀи лӀӀапкӀ
пӀӀпчӀ икулӀтурӀ хӀэхъоныгъэ
ышӀыныр ары», — Адыгеим

и Лышхъу ТхъаӀушынӀ Ас-
лъан Фейсбукым щырилӀӀ нӀкӀуб-
гъом щыхигъӀунӀэфыкӀыгъ. Ащ
даклоу кыхигъӀыгъ федеральнӀе
лӀӀагӀлӀэм тетӀу ащ фӀэдӀ
кӀулыкӀу зызӀхӀащӀжыкӀӀ мӀ-
хъанӀшхо зилӀӀ лӀофыгъохэм зӀ-
рафӀлӀэжъщытӀ ыкӀи ишыагъэ
кызыӀэрӀкӀоштыр.

«ХӀэгъӀунӀэфыкӀынӀу сыфай
шыагъэ кытӀу лӀӀапкӀ поли-
тикӀэр зыщыпхырашӀыхӀэрэм Ады-
геир зӀрашӀыщыр. ИлӀӀэсипшӀ
пчӀагъэ хъугъу тикъыблӀ респуб-
ликӀкӀ цыф лӀӀапкӀ зӀфӀэш-
хӀафӀи 100-м ехъумӀ ялыӀкӀохэр
мамырӀу щызӀдӀӀсӀух», — кы-
луагъ ТхъаӀушынӀ Аслъан.

**Адыгеим и Премьер-министрӀ
зӀхищӀгъэ зӀлукӀэр**

**МуниципальнӀе образованиехэм япӀащӀхэр зыхӀӀӀӀжъгъӀ-
хӀ зӀлукӀу видеозӀпхыныгъэм тетӀу зӀхӀащӀгъагъэр зы-
фӀӀӀӀгъыгъагъэр гъогузеклонымкӀӀ шапхӀэхэр зыукъох-
рэм тазырӀу атырӀалӀхӀэрӀ ягъӀыгъэныр, лӀӀэсрыкӀо-
хэр зыщызӀпырыкӀырӀ чыплӀэхэр зӀрищыӀагъэм тетӀу
зӀтегъӀпсыхӀэгъӀнхӀэр, ешӀуагъэхӀу рулым кӀӀрытӀысхӀа-
гъэхэм гъӀунӀэфыгъӀным пае медицинӀм ыльӀэныкӀокӀӀ
щылӀ амалхэр тӀрӀзӀу гъӀфӀӀӀдӀгъӀнхӀэр ары.**

Адыгэ Республикэм финанс-
хэмкӀӀ и МинистерствӀе кызы-
ритыгъэмкӀӀ, илӀӀӀсӀу икӀыгъэм
шапхӀэхэр зӀраукуагъэхэм пае
сомӀ миллион 44-рӀ фӀӀдиз
тазыр арагъӀыныу тхылӀхэр
къафыратхыкӀыгъагъэхэм, пстӀ-
умкӀи атыгъэр сомӀ миллион
14,8-рӀ нылӀ.

Адыгэ Республикэм и Пре-
мьер-министрӀу КъумпӀыл Мурат
мы лӀофым фӀӀгъӀзӀгъӀ кӀулыкӀу
пстӀуми кыдӀжагъ тазырхэмкӀӀ
чыфӀу кӀӀнагъэр атыжыным
епхыгъӀ лӀофыгъохэр пӀӀӀӀӀ
кӀӀкӀым кыкӀоцӀ зӀшӀуахынхъу.

— КамерӀхэр зыщӀдӀгъӀуцугъ
чыплӀэхэм тхъамыӀагъоу къа-
щыхъурӀ хӀпшыкӀӀу нахъ макӀӀ
хъугъӀ. Ащ даклоу кыхӀэгъӀ-
щыгъӀн фае республикэм ибюд-
жет ихӀахъохэм якъӀкӀуапӀэхэм
тазырӀу зӀу зӀрашӀыщыр. Ау

пстӀуми анахъ мӀэхъанӀ зилӀӀ
гъогухэм шапхӀэхэр зӀрашӀауко-
хӀэрэм кыкӀлӀгъӀыгъӀэнымкӀӀ
ыкӀи щынӀгъончӀагъӀ щыӀӀэным-
кӀӀ камерӀхэм яшӀлӀгъӀшхо
кызыӀэрӀкӀорӀэр ары, — кы-
хигъӀыгъ КъумпӀыл Мурат.

ГъӀсӀэныгъӀ зыщарагъӀыгъӀыгъ
учреждениехэм адӀжӀ гъогур
нахъ щынӀгъончӀӀу щытӀыным,
лӀӀэсрыкӀохэр зыщызӀпырыкӀырӀ
чыплӀэхэр нахъ зӀтегъӀпсыхӀэ-
гъӀнхэм япхыгъӀ лӀофыгъохэм
мы зӀлукӀэм шанӀсыгъӀх. Пре-
мьер-министрӀм кыхигъӀыгъ
«гъогу картӀкӀӀ» заджӀхӀэрэм
игъӀпсын епхыгъӀ лӀофшӀӀэнымкӀӀ
муниципальнӀе образованиехэмрӀ
псӀӀӀӀӀшӀынымкӀӀ Министер-
ствӀмрӀ алӀ зӀкӀладзӀн зӀрӀ-
фаер. Тазыр зытырӀалӀхӀэхэр
ямашинӀэхэр зыдӀщытӀыт
чыплӀэхэр МыекъопӀ, ДжӀӀдӀж,

КощхӀӀблӀ, КрасногвардейскӀе
ыкӀи ШӀӀуджӀн районхэм ащы-
шыгъӀнхэм илофыгъуи шхъа-
фӀу тегушыӀагъӀх. А чыплӀэхэм
япӀащӀхэм унӀшӀо гъӀнӀфагъӀ-
хэр афӀашыгъӀх пӀӀӀӀу гъӀӀӀкӀа-
гъӀ зыхъушхӀэм фӀӀгъӀыгъӀу.

ЗӀлукӀэм икӀӀухым кышыуцӀу-
гъӀх ешӀуагъӀу рулым кӀӀры-
тӀысхӀагъӀхэм яуплӀӀӀкӀун изӀ-
хӀӀӀн. ГъогурыкӀлонымкӀӀ шап-
хӀэхэр амыукъонхэм фӀӀгъӀзӀгъӀ
кӀулыкӀум кызыӀеритыгъэмкӀӀ,
илӀӀӀсӀу икӀыгъэм ешӀуагъӀу
рулым зӀрӀкӀӀрытӀысхӀагъӀхэм
ыпкӀ кыкӀӀу гъогухэм тхъамы-
кӀӀгъо хъугъӀ-шӀӀгъӀ 74-рӀ кӀа-
техъухъагъ. Адыгэ Республи-
кэм псауныгъэм икӀӀухъумӀнӀкӀӀ
иминистрӀэр муниципальнӀе обра-
зованиехэм япӀащӀхэмрӀ пшӀӀ-
рылӀ афӀашыгъӀ шапхӀэхэр зы-
укъохӀэр лӀӀӀӀӀӀхэм ащӀауп-
лӀӀӀӀӀхӀӀӀ ашӀынхэм пае лӀоф-
тхъаӀбзӀхэр зӀрахъанхъу.

Республикэм и Премьер-ми-
нистрӀ джыри зӀ кыхигъӀыгъ
цыфхэм япсауныгъӀ кӀӀухъу-
мӀгъӀным пае гъогухэм къащы-
хъурӀ тхъамыӀагъохэм хӀпшы-
кӀӀу кыкӀлӀгъӀыгъӀэным епхыгъӀ
лӀофтхъаӀбзӀхэм чыплӀэхэм япӀ-
ащӀхэр, гъогумкӀӀ кӀулыкӀухэм
ялӀшхъӀтетхэр кӀахӀӀӀжънхӀ
зӀрӀфаер.

**ЛӀӀжапкӀӀэр
кызыӀӀраӀӀтыщытӀм
пылӀых**

**БлӀкыгъӀ мӀфӀӀкум АР-м гъӀсӀэныгъӀмрӀ
шӀӀэныгъӀмрӀкӀӀ и МинистерствӀе иколлегие
зӀхӀэсыгъо илӀгъ. Ащ илофшӀӀэн хӀӀӀжъагъ АР-м и
Премьер-министрӀу игуадзӀу Наталья Широковар.
лӀофтхъаӀбзӀэр зӀрищагъ гъӀсӀэныгъӀмрӀ
шӀӀэныгъӀмрӀкӀӀ министрӀу ХъуажӀ АминӀт.**

ЗӀхӀэсыгъом лӀофыгъо зӀфӀэш-
хӀафхэм яхыӀлагъӀу кышы-
гушыӀагъӀх министрӀм игуадзӀу
КъӀрӀӀтӀбӀнӀэ МахъмудӀ, мини-
стерствӀм экономикӀмкӀӀ, ихъ-
хъан ыкӀи ушӀӀтын лӀофхэмкӀӀ
иотдел ипӀащӀу Анна Лапчук,
республикэм ирайон зӀфӀэш-
хӀафхэм гъӀсӀэныгъӀмкӀӀ ягъӀ-
лорышӀлӀӀэхэм япӀащӀхъу Къыр-
гъыш КъӀӀсӀӀ, Галина Храмо-
вар, Татьяна Хребтовар ыкӀи
ПӀӀӀэныкӀо СветланӀэ.

ЗытегушыӀагъӀхэм ащыщӀу
анӀхъу кыхӀӀзӀгъӀщӀмӀ сшӀо-
игъор ятӀонӀрӀ лӀофыгъор ары.
АР УФ-м и Президент иуна-
шӀоу 2012-рӀ илӀӀӀсым жӀо-
ныгъуакӀӀм и 7-м кыдӀкыгъӀэр
ары. КъӀӀралыгъо социальнӀе
политикӀэр гъӀӀӀкӀӀгъӀӀным кы-
дилӀыгъӀр лӀофтхъаӀбзӀхэм ащы-
щӀу 2014-рӀ илӀӀӀсым мини-
стерствӀм лӀофӀу ышӀагъэм ар
фӀӀгъӀхыгъагъ. ГъӀсӀэныгъӀм
илофшӀӀӀэхэм ащыщхэм ялӀӀжап-
кӀӀ кыхӀагъӀхъонымкӀӀ пшӀӀ-
рылӀӀу ашӀтӀгъагъэхэр гъӀӀӀ-
кӀагъӀ зӀрӀхъугъэхэм ар яхы-
лӀӀгъагъ.

Анна Лапчук кызыӀерилӀагъӀ-
мкӀӀ, кӀӀӀӀӀыкӀу ыгъыплӀӀэхэм
ялофшӀӀӀэхэм ялӀӀжапкӀӀ хӀагъӀ-
хъонӀу рахъухъӀгъагъэм нахы
проценти 3 фӀӀдизкӀӀ нахыбӀ
ашыгъ ыкӀи сомӀ 17855,8-м
нӀсыгъ. Гурыт еджаплӀэхэм яло-
фшӀӀӀэхэм проценти 2-кӀӀ
ялӀӀжапкӀӀ нахыбӀ хъугъӀ.

ГурытымкӀӀ ахэм джы сомӀ
21.336,2-рӀ кӀагъахъӀ. ГъӀсӀ-
ныгъӀ тӀдзӀ языгъӀгъотырӀу уч-
реждениехэм, гурыт сӀнӀхъат
гъӀсӀэныгъӀ къӀзытырӀу еджа-
плӀэхэм ялофшӀӀӀэхэм ялӀӀжап-
кӀӀ ащ фӀӀдӀу министерствӀм
кыгъӀнӀфагъӀм фӀдиз кӀаха-
гъӀхъон алӀӀӀкыгъ.

Ау икӀыгъӀ илӀӀӀсым ащ фӀ-
дӀу зыфыхамыгъӀхъуагъӀхӀэри
кӀӀнагъӀх. АхӀэр научнӀе лӀофшӀ-
ӀӀхӀэр, педагогическӀе лӀофшӀ-
ӀӀхъу медицинӀе организаци-
ехэм кӀӀӀӀӀыкӀу ибӀхъу аща-
лыгъхэм яфӀӀо-фашӀӀхэр зы-
гъӀӀӀӀӀхӀэр арых.

2015-рӀ илӀӀӀсым джыри кӀӀ-
ӀӀыкӀу ыгъыплӀӀэхэм, гъӀсӀ-
ныгъӀ тӀдзӀ къӀзытырӀу орга-
низациехэм ыкӀи гурыт сӀнӀхъат
гъӀсӀэныгъӀ зыщыӀӀра-
гъӀыгъотырӀу еджаплӀэхэм якӀӀӀӀ-
егъаджӀхэм ялӀӀжапкӀӀ зы-
кыӀӀӀытӀ.

Ау, пчӀагъӀхэм кызыӀрагъӀ-
лӀагъорӀмкӀӀ, гъӀсӀэныгъӀм ило-
фшӀӀӀэхэм ялӀӀжапкӀӀ район-
хэмкӀӀ зӀфӀӀдӀп. Докладчыкым
кызыӀерилӀагъӀмкӀӀ, ар кӀӀӀӀ-
егъаджӀхэм псӀӀӀӀӀ-коммунальнӀе
хызмӀытӀм пӀуухъанӀу ара-
тырӀу ахъщӀэр, кӀӀӀӀегъаджӀхэм
урокуу ытырӀэм ипчӀагъӀ, еджа-
плӀэм лӀӀжапкӀӀ фондӀу кыӀу-
кӀӀрӀэм япхыгъ.

СИХЪУ Гошнагъу.

СурӀтыр зӀхӀэсыгъом лӀӀшынӀ
Аслъан кышытырихыгъ.

**МӀӀӀӀӀӀу**

КъырымрӀ СевастопольрӀу Урысыем зыхӀхъажыгъэхэр илӀӀӀс
зӀрӀхъурӀм фӀӀгъӀыгъӀ митинг 2015-рӀ илӀӀӀсым гъӀтхӀа-
пэм и 18-м пчыхъэм сыхъатыр 5-м ЗӀкӀошныгъэм игупчӀ
щыкӀош.

Адыгеимрә Абхъазымрә язэкъошныгъэ лэшлэгъу пчъагъэ кыызэпичыгъ

Зәләшләрә урысые этнограф-кавказоведәу Евгений Ковалевскәм мырәуштәу ылогъагъ: «Адыгэхәм нахь кьапәблагъэхәр абхъазхәр ары. Ахәр хы ШыуцләмкӀи, Кавказ кьушхьэтх Шхьаләм икьыблэ-кьохьәпләкӀи, итемыр-кьокӀыпләкӀи зәпәлульых, зәләләсых».

Мы лъәпкьитлүмә якультурә зәрәзәтәхьәрәм ылапсә иж дэдәкӀә кышхьәжә. 1925-рә ильәсым Италием шыц бзәшлэ-ныгъәлэж цләрйлоу Альфред Тромбетти итхылъәу «Происхождение баскского языка» зыфилорәм баскыбзәр кавказыбзәхәм нахь зәрәпәблагъәм игупшысә кышыцфәкӀогъагъ. Бзәшлэныгъәлэжым баскыбзәр абхъазыбзәмрә адыгабзәмрә нахь зәрәтәфәрәр илофшлагъэ шыхыгъәунәфыкӀыгъагъ.

Луиджи Кавалли-Сворца зипәцә генетик цләрйохәми Тромбетти иеплӀыкӀэхәм кьадырагъәштәгъагъ: «Баскхәр кызытекӀыгъэхәмкӀә Сардиниәмрә Кьохьәплә Азиәмрә, анахьәу Кавказым ишӀолпырхәм, ащыпсәухәрәм нахь апәблагъэх. Ушәтынхәм нафә кызәрәшлӀыгъәмкӀә, палеолитым ильәхьан псәугъэхәм баскхәр кьатекӀыжыгъәу шытых... Европәм ис лъәпкхәмкӀә баск закьохәр ары европейцхәр кызытекӀыгъэхәм ястатус кӀәдәун зылӀәкыштхәр. Апәрә антропологхәм, гушыләм пае, Иоганн Фридрих Блуменбах (1752 — 1840) еплӀыкӀәу ялагъэхәм джырә шӀәныгъәлэжхәми адырагъәштә.

Абхъазхәмрә адыгэхәмрә тиәрә ыпәкӀә я III — II-рә ильәс минхәм яублэгъу Азиә ЦыкӀлүм (Анатолием) игупцә шыпсәугъә хьатхәм апәблагъә дэдәх. Хәттхәм тхыгъәу ижы-

кӀә ялагъэхәм ар нафә кытфашы. Апә дэдә хьатыбзәр зыушәтыгъәр бзәшлэ-ныгъәлэж цләрйлоу Эмиль Форрер ары. 1919-рә, 1922-рә ильәсхәм ытхыгъәгъә илофшлагъэхәм Форрер хьатыбзәмрә абхъаз-адыгабзәмрә зәрәзәпәблагъә дэдәм игугъу кьащишыгъагъ. Хьатыбзәмрә хәттыбзәмрә язәгъәшләнкӀә специалистышхоу Вячеслав Ивановым зәрилӀытәщыгъәмкӀә, хьатыбзәр ижырә темир кавказыбзәм хәхьә ыкӀи кьохьәплә-кавказыбзәхәм апәблагъә дэдәу шыт. Мы иофыгъом изәхәфын пылӀыгъә нәмыкӀ бзәшлэныгъәлэжәу И.М. Дьяконовым хьатыбзәмрә абхъаз-адыгабзәхәмрә зәфәдә нәшәнәхәр ахәлӀәу ылытәщыгъә.

Мы иофыгъомкӀә бзәшлэныгъәлэжәу Ян Браун шӀолӀәу иләр мыщ фәд: «Фонологием, морфологием, синтаксисым ыкӀи лексикәм алӀәныкьокӀә хьатыбзәр ижырә кавказыбзәхәм ятемыр-кьохьәплә куп лъәшәу пәблагъ. Зы лӀәныкьомкӀә, хьатыбзәмрә адрә лӀәныкьомкӀә, абхъаз-адыгабзәхәмрә научнәу зәгъәлшәгъәнхәм игъо кьәсыгъ. Хьатыбзәр кьадымылӀытәу кавказыбзәхәм ятемыр-кьохьәплә куп инаучнәу грамматикәу лӀәныкьомкӀә псәури кы-

зыщыдәлӀытагъәр агъәхьазырын алӀәкыштәп».

Абхъазхәмрә адыгэхәмрә ижыкӀә кышхьәжәгъәу зәзыпхыхәрәм ащыц дӀошмен культурәу яләр. ИжыкӀә кышхьәжәгъәу мы лъәпкхәр зыщыпсәуштыгъә чыплӀэхәр ары испунәхәр зәрытхәр. Тиәрә ыпәкӀә я IV — II-рә ильәс минхәм кьакоцӀ испунәхәу агъәпсыгъэхәм зәпәзырызхәуи, зәгъусәхәуи уалокӀә. Испунәхәм Кьохьәплә Кавказыр Средиземноморьем идӀошменнә культурәхәм апәблагъә ашы. Баскхәм яхәгъәу кышхьәжәгъәу Кавказым нәс, Средиземноморьем зәрәщытәу испунәхәр зәритхәм Н.Я. Марр еплӀыкӀәу илэхәм адәдгъәштән фаеу ташы. Ащ зәрилӀытәщыгъәмкӀә, джырә кавказыбзәхәр ижырә цыф лъәпкхәу чыплӀәу зыщыпсәушхәрәмкӀи, бзәу алӀулымкӀи ренәу зәлӀыләсы-

щтыгъэхәм агъәпсәолӀәрә бзәу шытых.

Кьохьәплә Кавказым ит испунәхәм язәгъәшлән пылӀыгъә советскә, урысые шӀәныгъәлэжәу В.И. Марковиным мырәуштәу ылоштыгъ: «Тиәрә ыпәкӀә ятӀонәрә ильәс минхәм кьащегъәжәгъәу Кьохьәплә Кавказым шыпсәуштыгъэхәм зәхьокӀыныгъәшхо афәхьугъәу шытәп. Арыш, Кьохьәплә Кавказым идӀошмен культурә абхъазхәмрә адыгэхәмрә яләшлагъәу кьәтӀон лӀәкышт».

Кьохьәплә Кавказым идӀошмен культурә тарихәу пылӀым изәгъәшлән зилахьышхо хәзышыхьәгъә В.А. Трифоновым зәрәхыгъәунәфыкӀыштыгъәмкӀә, «испунәхәр зәрыт чыплӀэхәмрә я XIV — XV-рә ләшлӀэгъухәм кьәбәртаехәр кьокӀыпләмкӀә мыкощыжхәзә, абхъаз-адыгә лӀәпкхәр зәрысыгъә чыплӀәхәмрә зәтәфәх... Нахьыжхәм

якультурә нахьыкӀэхәм зәра-лӀагъәләсырәм, зы чыплӀә зәрәщыпсәушхәрәм лӀәпсә кьытаты абхъаз-адыгә лӀәпкхәм Кьохьәплә Кавказым зәрәщытәу испунә мин пчъагъэхәр зәрә-щагъәпсыгъэхәр кьәтӀонәу».

Зы лӀәпсә зилә культурәхәм зәфәдә нәшәнәхәри ахәлӀых. Ахәр анахьәу кызышылӀагъорәр абхъазхәм лӀәпкхә шән-хәбзәу ахәлӀхәр, адыгагъәр, социокультурәр, лӀәпкытлүмә хәбзә-зәхәтыкӀәу ахәлӀхәр ары. ЛӀәныкьуабәхәмкӀә — япсәукӀәкӀи, ящыгъынкӀи, яшхынхәмкӀи, хьакӀәхәр зәрагъәлӀәпәрәмкӀи, фольклорымкӀи, нарт эпосымкӀи мы лӀәпкытлүмә якультурәхәр лӀәшәу зәтәхьәх.

Чыжыәу ижыкӀә узәкӀәлэ-бәжымә, нәмыкӀ хәгъәгушхо-мә яфәмә-бжымә абхъазхәмрә адыгэхәмрә кьатырихьәщыгъ. Гушыләм пае, абхъазхәмрә адыгэхәмрә Византием, етӀанә Осман империем, ыужылокӀә Урысыем яфәмә-бжымә кьатырихьәгъ. ЛӀәпкытлүр зәзыпхырә амалышлүмә зәу ащыц зы диаспорәу лӀәкыб хәгъәгу-мә арыфәгъә абхъазхәмрә адыгэхәмрә зәрәлӀытәрәр. Абазәхәу ХышлуцӀә лушӀом шыпсәуштыгъә абазәхәмрә абхъазхәмрә кьатекӀыгъэхәр анахьәу зәпәблагъә тызышылӀыгъэхәм ащышых.

Тарихьышхо зилә ащ фәдә лӀәпкхәм я XXI-рә ләшлӀэгъум язәдәләжәныгъә зәрәлӀагъә-кӀотәшт амалхәр кьагъотын фае анахь дәгъоу ахәлӀыр кьакӀәхьухьәрә лӀәужхәм алӀагъәләсыным пае.

ХЬОТКЬО Самир.

Тарихь шӀәныгъәхәмкӀә кандидат, гуманитар ушәтынхәм апылӀ Адыгә республикә институтым этнологи-емкӀә иотдел иведущә научнә иофыш.

Сурәтым итхәр: **УФ-м и Президентәу Владимир Путинымрә Абхъаз Республикәм и Президентәу Рауль Хаджимбәрә.**

ТИГУМӘКІХӘР

Гукъәошхо ащыхъугъ

Адыгә Республикәм шыпсәурә кьәндзәлхәм якультурнә обществәу «Дуслыкым» изәхәхьә гъәтхәпәм и 15-м Мыекьуапә шыкӀуагъ. Казань исатыуш гупчәу «Адмиралым» тхьамыкӀагъоу кышышхьугъәм зимычәзыу зәлүкӀәгъур фәгъәхьыгъагъ.

Сатыуш гупчәу «Адмиралым» ошлә-дәмышләу машӀор кьыкӀани, цыфхәр хәкӀодагъәх. БыслӀымән диным илофышләу Рамазан Камурзаевыр, «Дуслыкым» итхьаматәу Алям Ильясовыр, нәмыкӀхәри зәхәхьәм кышыгушыагъәх. Кьәндзәлхәм я Дунәә конгресс ыцӀәкӀә телеграммәу агъәхьыгъәм кышцәло машӀом цыфыбә зәрәхәкӀодагъәр Адыгеим ис лӀәпкхәм лӀәшәу гухәкӀ зәращыхъугъәр. Кьыныр адаләты.

Республикә гъәзетәу «Адыгә макъәм» иредакции шылажхәхәрәм гухәкӀ ащыхъоу фәтхьаусыхәх Адыгә Республикәм изаслужәннә журналистәу ЖакӀәмыкьо Аминәт ишхьәгъусә идунай зәрихъожыгъәм фәшӀ.

Урысыем ижурналистхәм я Союз икьутамәу Адыгә Республикәм шылӀәм хәтхәр Адыгә Республикәм изаслужәннә журналистәу ЖакӀәмыкьо Аминәт ишхьәгъусә идунай зәрихъожыгъәм фәшӀ фәтхьаусыхәх.

Кьунчыкьохьаблэхәу Мыекьуапә шыпсәушхәрәм лӀәшәу гухәкӀ тшыхъугъ ЖакӀәмыкьо Налбый Мәдинә ыкьом идунай зәрихъожыгъәр. Ащ игупсәхәм, илахьылхәм, иблагъәхәм якьин адәтәләты ыкӀи тафәтхьаусыхәх. Кьәнагъәхәм псауныгъә дахә яләнәу, зирунай зыхъожыгъә Налбый джә-нәтыр зыфагъәшӀошәщтхәм ащыц хьунәу тыфәлӀәло. **Кьунчыкьохьаблэхәм яобществәу «Гугъәм» игъәцәкӀәло гупч.**

Гьогухәр агъәцәкӀәжыштых

Тиреспубликә иавтомобиль гьогухәр Урысые Федерацием анахь дәгъоу илэхәм ащышхәу Адыгә Республикәм псәолӀәшылӀымкӀә, транспортымкӀә, псәуплә-коммунальнә ыкӀи гьогу хьызмәткӀә и Министерствә елытә. Ау Адыгеим ит кьаләхәм ыкӀи нәмыкӀ псәуплэхәм апхырыкӀыхәрәм шыкӀагъә ямылӀәу ащ кыкӀырәп. Кьәлә урамбәмә автомобилькӀә уарыкӀоныр кьин кьәзышылӀхәрәм ащыц машәхәр бәу зәрафәхьугъәхәр. Ащ нәмыкӀәу Адыгеим ит псәуплә псәумә автомобиль гьогухәр зәрәкӀуаллэхәрәм кыхәкӀәу, Урысые Федерацием тиреспубликә я 8-рә чыпләр шеубытәуи ало.

Тызыхәт ильәсым Урысыем игьогухәр нахьышлү шыгъәнхәм ыкӀи шӀолпыр программәхәм ягъәцәкӀән гъәпсынӀәгъәным апае федеральнә гупчәм сомә

миллиард 69-м ехъу кьытлүшты. Ащ фәгъәхьыгъә унашӀом Премьер-министрәу Дмитрий Медведевыр гъәтхәпәм и 5-м кӀәтхәгъ. МылькӀоу кьаратырәм шыцәу миллиони 162-м ехъу Адыгеим кыфәкӀошт. Республикәм игьогухәр зәкӀә зәхәтәу километрә 1370-рә мэхъух. Ахәм ащышәу километри 150-р тызыхәт ильәсым агъәцәкӀәжынәу гьогушлхәм пшәырылӀ зыфашылӀыжыгъ. Федеральнә гупчәр ләпылӀэгъу кызәрәфәхьурәм фәшхьәфәу Адыгә Республикәми программә шхьәф ил 2013 — 2016-рә ильәсхәм гьогухәр зәрагъәцәкӀәжыштыхәм фәгъәхьыгъәу. Ахәм ягъәцәкӀән пәуагъәхьанәу кьәлә бюджетими ахьцә кыхагъәкӀы. ЧыплӀә программәм кьыдилӀытәрә ильәсишым кьыкӀоцӀ автомобиль гьогухәм ащышәу километрә 421,6-м гъәцәкӀәжынынхәр ащызәшлӀахьыштых, урамзәу зәхакьутагъәхәр зәшхьәзашӀо ашылӀыжыштых.

Кьаләу Мыекьуапә игупчә урамхәм ащышхәр асфальткӀә апкӀәштых, нахь пәлудзыгъәхәу машинәхәм раутыгъәхәр агъәсәижыштых. Илофшләнхәр зыгъәцәкӀәшт гьогушӀ хьызмәтхәр аукционхәм

ахәлажых, апәрәр шылӀәгъах. Сомә миллионищ фәдиз хьурә апәрә лӀахьымкӀә агъәцәкӀәшт илофшләнхәри, ахәр зәшӀошыштыхәри агъәнәфәгъахәх.

Автомобиль гьогухәм ямызакьоу Адыгеим кьыратышт ахьцәм шыц лӀәмыджхәр зыпкӀ игъәуцожыгъәнхәм апәуагъәхьащыри. Ахәм атель асфальтыр жьы хьугъә, машинә щәрәхьхәм раутыгъ ыкӀи агъәчагъ. Аужырә ильәсхәм ахәр агъәцәкӀәжынынхәу амал шылагъәп. Ащ емылӀытыгъәу псәолӀапхьәхәр, мыжыо-пшәхьо зәхәлӀхәр, пхьәхәр бәу лӀәмыджхәм зәпыращыгъәх, ахәм джы гъәцәкӀәжынын лӀофхәр ящыкӀагъәх.

Тыдә шылӀәхәми автомобиль гьогухәр зытәгъәпсыхьагъәхәр машинәхәмкӀә ахәм цыфхәр ащызәкӀонхәу ары. Кьәлогъән фае аужырә лӀәхьаным Адыгеим зыщыгъәпсәфынәу кьа-кӀохәрәм япчъагъә кызәрәхәхьорәри. Джащ фәд автомобильхәри. Статистикәм кызәрәгъәлӀагъорәмкӀә, аужырә ильәсым изакьоу Адыгеим шагъәфәдәштыгъә машинәхәм мини 6-м ехъу кьахәхьагъ. Хьакьулахь кьулыкьум кызәриорәмкӀә, Адыгеим транспорт зәфәшхьәфәу мини 168-м нахьыбә шагъәфәдә. Арыш, тигьогухәр сыдигъуи зәнкӀәнхә ыкӀи дәгъунхә фаех.

ШЬАУКЬО Аслъангуащ.



Аратыжбыщтыр нахьыбэ ашыгъ

Гъогухэм къащыхьурэ авариехэм шъобж ахэзы-хыгъэхэм страховщикым сомэ мини 160-м нэсэу аритыжбыщтэу джырэ нэс шапхъэхэм агъэнафэ-щтыгъэмэ, Урысые Федерацием и Правительство джырэблагъэ ышлыгъэ унашъом сомэ мин 500-м нэсэу нэбгырэ пэпчъ ритыжбыщтэу егъэнафэ.

Джащ фэдэу ахьщэр зэрара-тыжбырэ шыкълэри зэхьоклыгъэ хьугъэ. Щынагъоу щыт объект-хэр страховать шыгъэнхэм ыкӀи цыфхэр зезыщэхэрэр ухьумэ-гъэнхэм атегъэпсыкыгъэ шап-хъэхэм, нэмыклэу къэплон хьумэ, авариехэм шъобж ахэзы-хыгъэхэм ахьщэ тынхэр табли-цэхэм атетэу аратыжбыщтых. Ау мы юфым зы кӀиныгъо кы-хэхъэ: страховой шыкӀэхэу къэт-луагъэхэм ахьщэ анахьыбэу ара-тыжбыщтэу агъэнафэрэр сомэ миллиони 2, ОСАГО-мкӀэ сомэ



мин 500 нылэп. Ащ кыыхэкӀэу процент шыкӀэм тетэу араты-жбыщтыр къалъытэнэу агъэ-псыгъ. ЗыгорэкӀэ цыфыр хэкӀо-дагъэмэ, анахьыбэу агъэнэфэ-гъэ сомэ пчъагъэр аратыжбы, шъобж тещагъэ хьугъэмэ, ана-

хьыбэ сомэ пчъагъэм ипроцент пчъагъ. Нэмыклэу къэплон хьумэ, автобусым плэхуамбэ щы-зэпыкыгъэмэ, анахьыбэу агъэ-нэфэгъэ сомэ пчъагъэм ипро-центи 5 кыуатыжбыщт. Уима-шинэ уисэу аварием ухафи плэхуамбэ зэпыкыгъэмэ ыкӀи аварием о уимылэжыагъэмэ, проценти 5 кыуатынэу укӀэ-дэон плэкӀыщт.

ШэпхъакӀэхэм зэрагъэнафэ-рэмкӀэ, диагнозыр зэрагъэуцу-гъэм лыпытэу страховать зы-шыгъэхэм таблицэм тегъэ-псыкыгъэу сомэ пчъагъэ горэ кыуеты, ау аварием шъобж хэзыхыгъэм лэзэгъу уцхэм е нэмыкӀ медицинэ фэло-фашӀэ-хэм ауасэ ытын фаеу хьугъэ-мэ, ахэм апэлуагъэхэрэри стра-хователым кыӀихыжбынэу едэ-он фит.

Хэбзэгъэуцугъэхэр

2015-рэ илъэсым гъэтхапэм и 1-м кышыублагъэу эконо-микэ ыкӀи социальнэ мэхъанэ зилэ хэбзэгъэуцугъэ ыкӀи нэ-мыкӀ унэшъо зауӀэмэ кӀуачӀэ ялэ хьугъэ. Бизнесыр зэхэщэ-гъэным фэшӀ предприниматель-хэм ыкӀи ящылэныгъэкӀэ цыф-хэм ренэу ахэр ящыкӀэгъэнхэ альэкӀыщтыш, ахэм агъэнэфэ-



рэ шапхъэхэм анаӀэ атыра-дзэмэ къашъхъапэжбыщт.

Коммунальнэ фэло-фашӀэхэм яшапхъэхэр

Урысые Федерацием и Правительство 2015-рэ илъэсым мэзэем и 14-м номерэу 129-рэ зытет унашъоу кыдыгъэкӀыгъэмкӀэ коммунальнэ фэло-фашӀэхэм яшапхъэхэм ыкӀи зэрафагъэцэкӀэхэрэ шыкӀэм гъэтэрэзыжбынхэр афишыгъэх.

Джы псы чыӀэмрэ стырым-рэ гъэфедэгъэнхэмкӀэ нэбгы-рэ тельытэ шапхъэхэр агъэ-нафэхэ зыхьукӀэ унэм ахэр зэрэкӀопӀэхэрэ трубэхэр хэ-ушъхъафыкыгъэу (е хэмыу-шъхъафыкыгъэу) зэрэгъэпсы-гъэхэр кыдалытэщт. Псы сты-рымкӀэ лахытӀоу зэхэт уасэр агъэнафэ зыхьукӀэ псэу агъфе-дагъэр зыфэдизымрэ ар гъэ-фэбэгъэным фэшӀ фэбэ кӀуа-чӀэу агъэфеддагъэмрэ кыда-лытэхэзэ ашыщт. Ахэм ате-гъэпсыкыгъэу атыщтыр зыфэ-дизыщтыр къалъытэщт.



хэу концлагерхэм адэфэгъа-гъэхэм, нэмыкӀхэу ашъхъэ фи-мытхэр зыщалыгъыхэрэ чыплэ-хэу фашистхэмрэ ахэм якъо-тэгъухэмрэ агъэпсыгагъэхэм ащалыгъэхэм, Финляндием рашылӀэгъэ заом, Хэгъэгъу зео-шхом ыкӀи Японием рашылӀэ-гъэ заом ащыфэхыгъэхэм, Хэ-гъэгъу зеошхом иветеранхэу ыкӀи хэлэжыагъэхэу зидунай зыхьо-жыгъэхэм яшъхъэгъусэхэм со-мэ 7000 зырыз аратыщт.

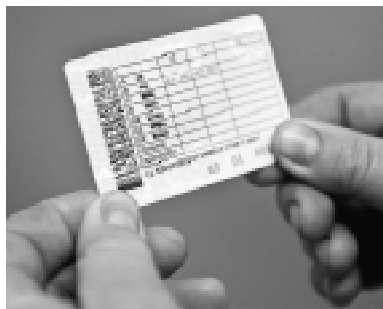
Ветеранхэм аратыщт зэтыгъо ахьщэ тынхэр аухэсыгъ 1941 — 45-рэ илъэсхэм щылэгъэ Хэгъэгъу зеошхом Теклоныгъэр кызыщыдаыхыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхьугъэр зыщагъэмэфэ-кыщтым ехуӀлэу цыф куп зырызхэм ахьщэ зэтыгъохэр аратыщтхэу зыгъэнэфэрэ Ука-зэу номерэу 100 зытетым 2015-рэ илъэсым имэзэе и 26-м Урысые Федерацием и Пре-зидент кӀэтхагъ. ГушыӀэм пae, 2015-рэ илъэсым имэлыл-фэгъу-жыоныгъокӀэ мазэхэм Хэгъэгъу зеошхом иветеранхэм ыкӀи ащ сэкъатныгъэ хэзыхы-гъэхэм, зыныбжы имыкӀуэгъэ-

УпчӀитф хагъэхъожбыгъ

Автомашинэ рулым уӀусын уфитэу зыгъэпсырэ удостоверениер кыдэхыгъэным пылъ шапхъэхэр нахь пхъашэ ашыгъэх.

Водительхэр зэрагъэхъазы-рыхэрэ программэхэм блэкӀы-гъэ илъэсым ишэкӀогъу мазэ кӀуачӀэ ялэ хьугъагъэ. Ау ушэ-тынхэр зэрэтыхэрэ шыкӀэр зы-гъэнэфэрэ документ джырэ нэс щылагъэп. Джы а документыр щӀӀ ыкӀи цыфхэр тегушыӀэн-хэ альэкӀыным фэшӀ Интер-нетым кырагъэхъагъ.

Теорием ехыӀлэгъэ ушэтын-хэмкӀэ ашӀэн фаеу билетым итытхэр упчӀэ тфырытф хьу-хэу купипплэу гошыгъэщтых. Джэуапхэм апае уахьтэу агъэ-нэфагъэр такыкы 20. Непи а шапхъэр агъэфедэ. Ау зы упчӀэ горэм тэрэзэу джэуап кызы-рамытыжкӀэ а темэмкӀэ хэгъэ-хъожь упчӀитф аратыщт ыкӀи джэуапхэм апае такыкы 5 афыхагъэхъожбыщт. ИфшӀэни-



тӀумкӀэ кыныгъохэр кызыкъо-кӀыхэкӀэ, джыри а темэхэм яхыӀлэгъэ упчӀи 10 афыхагъэ-хъожбыщт.

Джащ фэдэу площадкэхэм ащагъэцэкӀэн фаехэми зэхьо-кыныгъэхэр афэхьугъэх. КӀэкӀэу къэплон хьумэ, машинэ зэфэ-нымкӀэ фитыныгъэ кыдэхыгъэ-ныр бэкӀэ нахь кӀын хьугъэ.

Приватизацием иплалъэ лъагъэкӀотагъ

2015-рэ илъэсым имэзэе и 28-м Урысые Федераци-ем и Президент кӀэтхагъ Федеральнэ хэбзэгъэуцу-гъэу «Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу «Урысые Феде-рацием и Унэ кодекс ия 2-рэ статья зэхьокӀыны-гъэхэр фэшӀыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиӀорэм.

Ащ егъэнафэ къэралыгъо ыкӀи муниципальнэ унэ фон-

дым хэхьэрэ унэхэу социальнэ найм шыкӀэм тетэу цыфхэр



зычӀэхэр ыпкӀэ хэмылэу при-ватизацие шыгъэнхэм плалъэу илэр 2016-рэ илъэсым игъэтха-пэ и 1-м нэс лъыгъэкӀотэгъэ-нэу. ЗэхьокӀыныгъэхэм кӀуачӀэ ялэ хьугъэ 2015-рэ илъэсым имэзэе и 28-м кышыублагъэу.

ЮфшӀэным епхыгъэ кощыныр

КощынымкӀэ федеральнэ къулыкъум ыпэкӀэ кы-дыгъэкӀыгъэгъэ кӀоцӀ унашъоу ӀэкӀыб хэгъэгухэм яцӀыфхэм Урысыем ишъолъыр Юф зэрэщашӀэрэм ехыӀлэгъэ къэбархэр а къулыкъум зэрэлъагъэлэ-сыхэрэм ишапхъэхэм афэгъэхьыгъэм зэхьокӀыны-гъэхэр афишыгъ.

ДокументыкӀэм егъэнафэ Ӏэ-кӀыб хэгъэгъу специалистхэу Ӏэ-пӀэсэныгъэшхо зыхэлъхэр юф-шӀапӀэм зэраштэрэ шыкӀэр. Гу-щылэм пae, ащ фэдэ специалист-хэр джы рагъэблэгъэнхэ альэ-кыщт ар ашӀэн фимытхэу зы-фамыгъэнэфэгъэ компаниехэм, джащ фэдэу ӀэкӀыб хэгъэгухэм къарыкыгъэхэр тихэгъэгъу щы-Ӏэнхэ ыкӀи юф шашӀэн зэрэфит-хэм епхыгъэ шапхъэхэр зэрау-къуагъэхэм фэшӀ административ-нэ пшъэдэкӀыжы зытырамыл-хъэгъагъэхэм. Цыфхэм юфшӀэн язытырэм ыпэкӀэ ӀэпӀэсэныгъэ ин зилэ специалистым юфшӀэ-нымкӀэ зэзэгъыныгъэу дишлыгъа-гъэм ыгъэнэфэрэ шапхъэхэр ымыгъэгъэкӀэжыгъагъэхэмэ е кощын юфхэмкӀэ къулыкъум до-кумент нэпцӀыхэр лъыгъэлэ-сыгъагъэхэмэ, ӀэкӀыб хэгъэгъу специалистхэу ӀэпӀэсэныгъэ ин зилэхэр юфшӀапӀэм ыштэнхэ фимытэу агъэнэфэн альэкӀыщт.



Чыфэхэр

Коммунальнэ фэло-фашӀэхэм е мобильнэ зэпхы-ныгъэм ауасэхэр умытыгъэхэмэ, автомобиль ыкӀи нэмыкӀ тазырхэр, сабий пӀупкӀэр тыгъэнхэм защыодзыемэ, гъэтхапэм и 1-м кышыублагъэу чыфэ кыӀыпхы пшӀоигъоу банкым зызыфэбгъа-зэкӀэ хэбзэ лъапсэ ялэу чыфэ кыуамытын альэкӀыщт.

КӀуачӀэ илэ хьугъэ Феде-ральнэ хэбзэгъэуцугъэу «Чы-фэ тарихъхэм яхыӀлагъ» зы-фиӀоу номерэу 189-ФЗ зыте-тым ыкӀи нэмыкӀ хэбзэгъэуцу актхэм... зэхьокӀыныгъэхэр афэшлыгъэнхэм ехыӀлагъ» зы-фиӀорэм. Чыфэ къаӀызыхын зыльэкӀыщт цыфым чыфэу тельхэм яхыӀлэгъэ къэбархэр джы шӀокӀ имылэу иунэе чыфэ

тарихъ хагъахъэх. Шъыпкъэ, тын горэ иплалъэм зэрэмыты-гъэр кыныгъошхоу кыпфы-къомыкӀын ыльэкӀыщт, сыда пӀомэ ащ кӀуачӀэ илэ зыхьу-рэр ифэшъошэ унашъо хы-кумым зишыкӀэ ары нылэп. Хыкум унашъом ыуж мэфӀи 10-м кыкӀоцӀ чыфэр бгъэгъу-жбын уфит, ау ащ фэдэ ама-лыр кызызыфэмыгъэфедэкӀэ,



ХЪОПСЭРЫКЪО ХЪЫЗЫР КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЬӘС 85-рә ЗЭРӘХЪУРЭМ ИПЭГЪОКИ



Ащ имонографиехәу «Некоторые вопросы развития адыгских литератур» (1964-рә ильәс), «Пути развития адыгских литератур» (1968-рә ильәс) зыфилохэрэм дунаим щитэкъухагъә хъугъә адыгэхәм зы гушъхәлэжыгъә зәрәлэм игупшысә щәпхырыщыгъ. Лъәпкъым изэкъотныгъә игъәпытәнрә ащ ихудожественнә културә зыкьегъәлэтыгъәнымрә ахәр афәлорышлэх.

Хъопсэрыкыо Хъызыр инаучнә лофшлагъэхәм непә осәшхо араты, Темыр Кавказым ишлэныгъәлэжыхәм ахәр бәрә кыызфагъәфедә. Ыпшәклә зыцлә кьеслогъә лофшлагъэхәм анәмыкләу Клышъкыо Алим итворчествә фәгъэхыгъә монографияеу «Восхождение» зыфилохэрэмрә научнә статьяхәр зыдәт тхылъәу «Жизнь и литература» зыфилохэрэмрә (Москва, 2002-рә ильәс) ягугъу кьәшлыгъән фаеу сәлпытә. Сишлшлыкә, литературәм итеориеклә тхылъ цыкылоу «О националь-



еджаплэхәм, гурыт еджаплэхәм, шлэныгъәлэжыхәм, урыс усәкләшхом итворчествә зыкласәхәм афигощыгъ. Специалистхәм мы монографием осәшхо кыратыгъ. А.С. Пушкиныр Кавказым зәрәщылагъәм фәгъэхыгъә кьәбархәу джырә нәс амышлэщыгъэхәм ашъхә шлэныгъәлэжыхәм ащ кышчырихыгъ. Тиджырә лъәхәнә мыпсынклә

тәу М. Горькәм ыцләклә щытым иаспирантурә идокторантурә ащеджагъ. Шлэныгъәлэжы цлэрылоу Г. И. Ломаидзе пәщәныгъә кыдызерихәзә, гъәхәгъә хәлпәу кандидат диссертациер кыгъәшпыкьәжи, научнә лофышләу мы институтым щыләжыәнәу кьәгъәнәжыгъагъ. Ау ильәситлү фәдизә гъәхәгъә хәлпәу шлэныгъәхәмклә Академием институт щыләжыагъәу кләлэгъәджә институтым кадрәхәр зәрәфимыкьухәрәм елхыгъәу партием ихәку комитет кызыщыхъугъә хәкум Хъопсэрыкыо Хъызыр кышъжыи, ильәс 20 фәдизрә ащ щыләжыагъ. Филологие шлэныгъәхәмклә доктор, профессор мыщ щыхъугъ, щытхъуцләу «Урысые Федерацием шлэныгъәхәмклә изаслуженнә лофышләшху» зыфилохэр кышчыфагъәшъошагъ. Черкесскә экокыжы нәуж Хъ. Хъопсэрыкыор кләлэгъәдәжәхәм яләләсәныгъә зышчыагъәхәуорә институтым бзәмрә литературәмрәклә икафедрә ипәщәу, етланә гу-

Шлэныгъәлэжыым инаучнә лофшлагъэхәм литературнә проиведениехәр кьәкләпкылауагъәх. Рассказипшл пчәагъә, повестәу «Ночь в горах», романәу «Гьуклә» зыфилохэрә ыкыи нәмыкләхәр икьәлэмыпә кыпыкыгъәх. Лъәпкь образхәр гъәшлэгъонәу ахәм кьәщызәлхыгъә хъугъә. Ирассказхәу «Тыкыо», «Осыет», «Алыдж» зыфилохэрәмклә бәшлагъәу тарихыым хәхъгъә хъугъә-шлагъәхәм тахещә.

Тхаклом ипшәрыл шъхәлэхәм зәу ащыщ уахътәм инәшәнә, ихәбзә гъәнәфагъәхәр шыпкыагъә хәлпәу итхыгъәхәм кьәшигъәлэжыгъәныр. Хъ. Хъопсэрыкыом ар дәгъоу кыызрәдәхъурә кьәлогъән фае. Гушыләм пае, ироманәу «Гьуклә» зыфилохэрәм я 50 — 60-рә ильәсхәм цыф кызырәкылохәми, партийнә лофышләхәми щыләклә-псәукләу ялагъәр лупкләу ащ кышчыгъәлэжыагъә хъугъә.

Хъ. Хъопсэрыкыом ытхыгъә-

Хъ. Хъопсэрыкыом ытхыгъәхәм ащыщхәр гурыт еджаплэхәм ащызәрагъашлэх.

хәм ащыщхәр гурыт еджаплэхәм ащызәрагъашлэх. Гушыләм пае, ащ ирассказхәу «Гьукләу Ахьмәд», «Тыкыо» зыфилохэрә я 7-рә классым щарагъәкыухәрәм ахагъәхәгъәх. Ау етлани кьәлогъән фае литературоведхәм Хъ. Хъопсэрыкыом итворчествә икыоу зәрәзәхамыфыгъәр. Илитературнә творчествә елгытыгъәмә, научнә ушәтынхәм альэныкыоклә ащ нахыбәу гъәхәгъәхәр ышлыгъагъәх. Ау ащ даклоу ильәсыбәрә апшәрә еджапләм зәрәщыләжыагъәми ищылэныгъә чыпләшхо щуыбытыгъ.

Хъопсэрыкыо Хъызыр тыхә-

Хъопсэрыкыо Хъызыр илекциехәм А. Пушкиныр, М. Лермонтовыр, Л. Толстоир Кавказым зәрәщылагъәхәм, я XIX-рә ләшлэгъум псәугъә адыгъә просветительхәр ахәм зәрәнәлосагъәхәм афәгъәхыгъә кьәбар гъәшлэгъонхәр ашигъәфедәщыгъәх.

манитар ушәтынхәмклә институтым ипәщәу щытыгъ.

Иныбжыкылэгъум Хъопсэрыкыо Хъызыр хәкум икомсомло лофышлә чанхәм ащыщыгъ, КПСС-м ихәку комитет пропагандәмрә агитациемерәклә иотдел ипәщә игуадзәу щытыгъ. иләнәтләклә щылыкылотәнәу амал илагъәми, ащ научнә лофшләнәр кыыхыгъ. Аспирантурәм щеджәнәу Хъопсэрыкыо Хъызыр Москва зәкләм тхылъ кыдыгъәкыгъәхагъ ыкыи научнә лофәу зыпылыщытхәр кыыхыгъәхагъ.

гъәу, ләкыб кьәралыгъохәм ащыкылогъә конференциябәмә ахәлэжыагъ, научнә доклад гъәшлэгъонхәр кьәащышлыгъәх, нәмыклә шлэныгъәлэжыхәм ялофшлагъәхәм яредакторәу, диссертациемерәклә оппонентәу щытыгъ, рецензиерә ытхыщыгъәх.

Аужырә ильәсхәм ышләрә пстәумә кьыдэгъәкыи лофри кьәхәхъжыгъагъ. Ащ пәщәныгъә адызерихәзә журналәу «Черкесия», гъәзетәу «Кавказские новости» зыфилохэрә

кыдагъәкыштыгъәх. Адыгэхәм ятариххәрә якультурәрә япхыгъә лофыгъохәр ахәм кьәащәлэтыгъәх. Тыхәгъәу ис адыгэхәм анәмыкләу, ләкыб кьәралыгъохәм ащыпсәухәрәри ягуапәу ахәм яджәщыгъәх.

Лъәныкыуабә кызылэызыуытырә илофшлән Хъопсэрыкыо Хъызыр зыфигъәлорышлэщыгъәр ныбжыкылэхәм якультурә зыкьегъәлэтыгъәныр ары. Шлэныгъәлэжышхоу, тхәкло ләпәсәу зәрәщытыгъәм имыза-кыоу, шлэныгъәзехә шыпкыәу пльытәнәуи ащ тефә. Илпәсыбәрә ащ сьдәлэжыәнәу хъугъәш, акыыл чан зәрилагъәр, теубытәныгъәшхорә пытагъәрә зәрәхәлыгъәр кьәслон сләкышт. Ныбжы, сәнәхәт зәфәшъхәф зилэхәм ащ бзә кьәдигъотын ыльәкыштыгъ. Цыф кызырәкылоу, шырытәу щытыгъ, ышхә уасә фишлыштыгъ, ныбдәжыгъәу илагъ.

Хъопсэрыкыо Хъызыр цыф гъәшлэгъоныгъ, бәмә игулытә атефәщыгъ. Ригъәджәгъә студентхәр, илофшлэгъухәр, иныбдәжыгъухәр, вахтерхәм кьәщәгъәжыагъәу пәщәхәм анәсыжыәу зьдәлэжыгъә пстәури ыгъәдәлон ыльәкыштыгъ. Кызышчыгъәу кьуаджәу Хъабзәрә ащ дәхәмрә зыпишлынхә щылагъәп. Ыкыоу Назир, ыпхыоу Заремә, ахәм кьәпыхъожыгъәхәм Хъабзә имыза-кыоу, Кьәрәщәе-Щәр-джәсри, Кавказри, зәрә Урысыеу Хъызыр шлу аригъәлэжыгъә ыльәкыгъ, ятәжы пәшәхәм агъәләпәщыгъәхәм уасә афашлынәу ыгъәсәгъәх. Инасып зьдильәгъужыынәу Хъызыр игъо ифагъ, исабыйхәр ыльә тыригъәууагъәх: ыкыо кьәралыгъо лофхәм апылыгъ,

Хъопсэрыкыо Хъызыр инаучнә лофшлагъэхәм непә осәшхо араты, Темыр Кавказым ишлэныгъәлэжыхәм ахәр бәрә кыызфагъәфедә.

ном своеобразии адыгских литератур» зыфилохэрәми (1959-рә ильәс) мэхәнәшхо илагъ.

Хъопсэрыкыо Хъызыр инәмыклә лофшлагъәхәу «Истоки черкесской литературы» (1973-рә ильәс), «Сефер-Бей Зан» (1995-рә ильәс), «Жизнь и литература» (2002-рә ильәс), «Пушкин и Черкесия» (2010-рә ильәс) зыфилохэрәм критикәм осәшхо кьаритыгъ. Шлэныгъәлэжыым иаужырә монографияе кызыпкырыкыгъәр профессорәу Хъ. Хъопсэрыкыор егъәджен лофәу зыпылыгъәр ары. Я XIX-рә ләшлэгъум атыгъә урыс литературәмрә литературәм итеориерә Кьәрәщәе-Щәрджәс кьәралыгъо университетым ильәсыбәрә ащ щаригъәхыгъ, урыс, ләкыб кьәрал литературәхәмклә кафедрәм ипәщәгъ.

Хъопсэрыкыо Хъызыр илекциехәм А. Пушкиныр, М. Лермонтовыр, Л. Толстоир Кавказым зәрәщылагъәхәм, я XIX-рә ләшлэгъум псәугъә адыгъә просветительхәр ахәм зәрәнәлосагъәхәм афәгъәхыгъә кьәбар гъәшлэгъонхәр ашигъәфедәщыгъәх. Инаучнә лофшлагъәу «Пушкин и Черкесия» зыфилоу минитф хъоу Москва кышчыдыгъәкыгъәр зәрәщытәу тхылъ-

кыткылэхъухәрә ныбжыкылэхәм ялупклә мы лофшлагъәм мэхәнәшхо ил.

Хъопсэрыкыо Хъызыр инаучнә лофшлагъәхәм кьәащытәрә лофыгъохәм хәшыкышхо зәрафырилагъәм, лъәныкыо пстәури кыдылпытәзә ахәм язәшохын зәрәкыуаләщыгъәм, шлэныгъә куурә опытышләрә зәрилагъәм яшлуагъәклә ильәс 39-рә нах ымыныбжыәу доктор диссертациер кыухъумән ыльәкыгъ, охътабә темышләуи профессор хъугъә. Нәужым щытхъуцләу «Урысые Федерацием шлэныгъәхәмклә изаслуженнә лофышләшху» зыфилохэр кышчыфагъәшъошагъ. Хъопсэрыкыо Хъызыр а игъәхәгъәхәм лпәпсәу ялагъәр зәчыишхо зәрәхәлыгъәмрә ыгъәцәкләрә лофым гуетыныгъә ин зәрәфырилагъәмрә ары.

Хъопсэрыкыо Хъызыр 1930-рә ильәсым гъәтхәпэм и 18-м кьуаджәу Хъабзә кышчыгъә. Кьоджә гурыт еджапләр кызызеухым кләлэгъәджә училищәу кьаләу Черкесскә дәтым щеджагъ. Ставрополь кьәралыгъо кләлэгъәджә институтым филологиемклә ифакультет дәгъу дәдәу кызыеух нәуж, СССР-м шлэныгъәхәмклә и Академие дунәе литературәмклә и Институ-

ыпхыу филологие шлэныгъәхәмклә кандидат. Мәфәклә зыхъуклә, унә дәгъоу Хъабзә щигъәпсыгъәм Хъопсэрыкыохәмрә ахәм ялахылхәмрә кышчызәрәугоих. Профессорым ишъхәгъусәгъәу Катеринә унагъом кләгъәкыон пытәу ил, Кьәрәщәе-Щәрджәсым икьәралыгъо кләлэгъәджә институт (джы университет хъужыгъәм) ильәсыбәрә ащ щыригъәджагъәх.

Хъопсэрыкыо Хъызыррә ащ ибынрә ягъәхәгъәхәм якьәкылапәр зәчыишхо Тхәм кызырарипәсыгъәр, лушыгъәрә чыжәрыпплагъәрә зәрахәлыр, лофым алә зәрәкыләрә, агуклә ащ зәрәфәщәгъәхәр ары. Профессорым гъәхәгъәу илэхәмае щытхъуцлә лпәлэхәр, кьәралыгъо тын зәфәшъхәфхәр кыфагъәшъошагъәх. Ахәм зәу ащыщ орденәу «Хәгъәгум ыпәшхә гъәхәгъәу щырилэхәм афәшл» зыфилохэр.

Непә Хъызыр кыпхәмытыжыми, ибын-унагъорә Хъопсэрыкыо ләкыомрә ямыза-кыоу, Темыр Кавказым инауки, илитератури, ипедагогикыи, ижурналистикыи, ипублицистикыи ләужышлу кьәафигъәнагъ. Иныбдәжыгъәхәм, лоф дәзышлагъәхәм шлуклә ащ игугъу бәрә тәшлы.

БАКИУ Хъанджәрыи. Филологие шлэныгъәхәмклә доктор, Кьәрәщәе-Щәрджәсымрә Кьәбәртәе-Бәлкыарымрә шлэныгъәхәмклә язаслуженнә лофышләшху.

ТИГУМЭКИХЭР ШЪХЪЭИХЫГЪЭУ

Цыф
лъэпкъ
зэ-
фэшъаф-
хэр дунай
кызытехуа-
гъэм щегъэ-
жыгъэу шэн-
хэбзэ зэхэты-
кIэ гъэнфа-
гъэхэр яI-
хэу къахы,
ахэм ары-
гъуазэхэзэ
яхъари, якы-
ни зэрахъэ.



Пщынэ макъэр джэгум щэрэлъу

ТишылакIэ фэгъэхыгъэу бэ кьатхырэр, ау цыф лъэпкъ пэпчъ хэушъафыкIыгъэу, гушылэм пае, ихъар (джэгур) зэрэзэхэлщэтым, ащ шэн-зе-кIуакIэу хэлъын фаехэр зэхэуэогагъэу дэтэу тхылъ шылъу сырыхылапгъэп. Лъэпкъ пэпчъ илъэс пчъагъэхэм къаклоцI хэлъы хуыгъэ хабзэм тетэу джэгур рагъэкIокIы.

Тызэрыгушхонэу, лъэпкъыр ыгъэдэхэнэу тятэжъхэм шэн-зэхэтыкIэ дахэхэр кьытфыщанагъэх, ахэм ащыщ джэгум изэхэцэнкIэ цыIэгъэ шапхэхэри. Къэнэжыгъэр а шапхэхэм тадэмыхэу джэгур редгъэкIокIыныр ары. Ау непэ а шапхэхэр тэгъэцакIэха, сыда кьыддэмыхуэр? Мы упчIэм иджэуап къептыжыныр псын-кIагъоп.

Джэгубэ слэгъуыгъэ, сыджэгуакоу, сыпшынаоу сыщымытыгъэ нахъ мышIэми, джэгухэм сахэлэжъэныр сикIэсагъ. Хэта адыгэ пщынэо Iазэм иорэдышъо жъынч едэлумэ зышомыигъор?! Пчэгум тимыхъэми, джау абгъукIэ тыщтэу, е унэм тимыхъэми шъхъаныгъупчъэм тылутэу тяплъыштыгъ. Укъэмышъошъуми, къэшъокIо дэгъум уеплъымэ, ори укьешIэ пшIоигъоу хуыштыгъэ.

Лъэшэу цыфхэр фэразэу, ипщынэо макъэ уедэлугъэ зэпыткIи уемызэшэу, узылэпищэу «пщынэр кьегъэгущылэ» зыфалорэм фэдагъ Бэшкэкъо Хъазрэт (щылэжъэп, Тхъэм джэнэт кьырет). Тикъуаджэ имыза-къоу, нэмыкI адыгэ къуаджэхэми яхъар рагъэблагъэщтыгъ.

Ар зыщыпщынэо джэгум къоджэ гъунэгъухэм къарыкIы-хэти къаклоштыгъэх, сыдигъуи Iэдэбныгъэ хэлъэу, адыгэгъэ-шхо ишъуашэу, шъхъэкIэфэныгъэ ежыри зыфаригъэшIэу джэгур зерищэщтыгъэ. УпIапIэу, гуштэгъуаджэ зишIэу зыгорэ къэшъонэу пчэгум кIихъэмэ ипщынэ кьызытиргъэуоштыгъ. ХъатыякIоу пчэгум итыр кьы-зэрищалэти, унэшъо пытэ фи-шыштыгъ. «Пхъэ скъутэрэпышъ, пчэгум Iэдэбныгъэ илъхъ» ри-лоштыгъ.

Чыплэу ялэр

Пчыхъэ джэгум къекIолIэгъэ цыфхэр дахэу щытхэу, анахъыжхэр щысхэу, анахъыкIэхэу къешIэштхэр зэготхэу са-

тырэу къэлагъоштыгъэх. Пчэгум кьытехъащтым ыцIэ кьы-ралощтыгъ, джащ фэдэу ар кьыздешIэшт пшъашъэри кьы-хыхыштыгъэ. КьызешIахэкIэ Iэ-дэбныгъэ фырилэу кьызхэкIы-гъэ пшъэшъэ сатырым Iуищэ-жыштыгъ. КIэлэ къешIахэхэм яхъатыякIо фэдэу, пшъашъэхэ-ми ялагъ къешIэнэу зыцIэ кьы-ралуагъэр кьытырищэу.

Адэ джы непэ сыдэуштэу тиджэгухэр рекIокIыхэра? Хэта джэгум клорэр, хэта мы-клорэр? Сыд джэгуга зигугъу кьэпшыштыр?

Пчыхъэм нысэр къащэн ху-мэ пщынаом игугъу амышIэу тырехъылIэ. Псынклэу Iанэм пэтысхъэхэщъ езэрэгъашъох, етIанэ ащыщ горэм ыгу кьы-зычэфыкIэ, «градус» иIэ зы-хуыкIэ, пщынаом лъыхъунэу ра-гъажъэ.

ИлъэсыбэкIэ узэкIэлэбэжъмэ

БлэкIыгъэ лъэхъаным нысэ-щэ джэгуга зилэр тхъамафэрэ джэгущтыгъэ, мыхъунхэр къахэ-кIыштыгъэп. Джы хъар зилэм ыгу цапэкIэ ылыгъэу ехы, «ярэ-би, бырсыр кьыхэмыкIэу сы-ухыгъэмэ» еIо. Цыфхэм ягъот зыхахъом нахъ Iэдэбныгъэ ахэлъ хуыгъа? Чылэм щыщ уна-гъо горэм хъар иIэ хуэмэ зэрэчылэу екIуалIэщтыгъэ, хъарыр далэтыштыгъ. НахъыпэкIэ адыгэ-хэр нысашэ клонхэ хуэмэ нысэ-щэ оредыр къэзылошт цыф зыдащэщтыгъ. Адэ сыдэуштэу а Iофыр джы зэрахъэра? Нысэщэ оредыр автомашинэ псын-кIэхэмкIэ зэшIуахы, быухэзэ ма-чъэх машор зыгорэм кьы-кIэнагъэу мэшлогъэкIуасэр зэрэчъэрэм фэдэу. Зы машинэр адрэ машинэм течъыжъэу, апэ ишыштыр язэрэмыгъашIэу кьы-хэкIы. Ащ фэдэ чъакIэм тхъа-мыкIагъо кьызыдихъэу тыре-хылылэ. Адыгэмэ егъашIэм яхэ-бзагъ нысэр къащэ хуэмэ са-кьыныгъэ ахэлъэу шхончымкIэ охэу. Адэ джыры? Автома-шинэхэм арысхэу, шхончпэр кьыгъэзыкIыгъэу зыдэгъэзагъ-хэм маох.

Чылэм нысэщэ джэгуга дэт хуэмэ пчыхъэ рэхъат дахэм пщынэмрэ ащ дезыгъэштэрэ пхъэкIычымрэ амакъэ фэ-шъаф зэхэпхыштыгъэп. Джы

ныбжыкIэхэм зэрэпэсырэл пщынэоныр. Ащ ычIыпIэкIэ музыкальнэ Iэмэ-псымэхэмкIэ пщынэ макъэм фэдэу кьыра-гъалоу алытэ, ау ар пщынэ шъыпкъэм ымакъэ фэдэ хуэрэп.

Адыгэ лъэпкъым иискусствэ хахъозэ лIэшIэгъу пчъагъэ кьы-хыгъ. Адыгэхэм шыкIэпщынэр ары апэрэ мэкъамэу ялагъэр, ащ игъусагъ къамылыр, етIанэ адыгэ пщынэр. Хъар зилэ уна-гъом, джащ фэдэу мэфэкI мэфэ-шъохэрэм ащызэхэпхыштыгъэр шыкIэпщынэр ары. Ащ ымакъэ жъынчэу хъакIэшхэми ащыIу-штыгъ. Къуаджэ цылагъэп шы-кIэпщынао дэмысэу.

Пщынэм ыуж кьымынэу шы-кIэпщынаори игъусэу клоштыгъэ. Сщымыгъупшэу бэрэ сыгу кьэ-кIыжы хэдзынхэр рекIокIыхэ зыхуыкIэ, шыкIэпщынаом ыма-къэ бэрэ зэрэзэхэтыштыгъэр. Хэдзынхэр зыщыклошт хъаблэм пчыхъэр нэжъ-лужхэрэ, ныб-жыкIэхэри ащызэрэугъоштыгъ-гъэх. ШыкIэпщынэм кьезыгъалоу зыхабзэм ишыкIэпщынэ ылыгъэу къаклоштыгъ. Пчыхъэм рагъа-жъэти, нэф къэшъынкIэ бэдэ-дэ къэмынэу оредыжхэр къа-ломэ, шыкIэпщынэм дежъыу-хэу зэхэсхыштыгъэх.

Непэ фэдэу къэсэшIэжы, сыгукIэ сызгъатхъэу, семызэ-щэу сызэдэлэуштыгъэр шыкIэ-пщынэо Iэпэласэу Iэшъынэ Ахъ-мэт (Iэшъынэ Хъазрэт ят) ары-гъэ. Ащ ишыкIэпщынэ кьыри-гъалорэм дежъыужы зыхуы-кIэ, нахъ гугъатхъэ хэзгъуа-тэщтыгъ. Джащ фэдагъ шыкIэ-пщынаоу Бэшкэкъо Махъмуди. ИшыкIэпщынэ макъэрэ ежъ ымакъэрэ узядэлукIэ, пшъыгъэрэ чыерэ уилэжыныеп. Шы-кIэпщынао зыдэсым пщынао дэмысэу бэрэ кьыхэкIырэл. Ти-къуаджэкIэ ащ фэдагъэх Къошк ХъэкIэкI, Бэшкэкъо Сахъидэ-рэ Хъазрэт (ятэрэ ыкьорэ, Сахъидэ апэрэ пщынаоу адыгэ ансамблэм илагъ). Мыхэм яду-най ахъожыгъ, Алахъым джэ-нэт лъапIэ кьарет.

Ахэм ауж кьыкIыгъэх нахъ ныбжыкIэхэу Хъодэ-Пыхэсэ Хъалимэт, Бэшкэкъо зэш-зэ-шыпхуэхэу Кукорэ Мыхъамэтрэ (Мыхъамэт идунай ыхъожыгъ, Тхъэм джэнэт лъапIэ кьырет), ДэгумыкIо-Цэй Риммэ, Кобл Марыет, Къошк Фатимэ. Лъэ-хъан шлагъоу блэкIыгъэм ахэр

иджэмакъэу джы непэ кьыт-фэнэжыгъэх.

ШылакIэр нахъ дэгъу хуыгъэу бэмэ аIо. ЕгъашIэм тымы-лъэгъуштыгъэхэу, тимылагъэхэр джы непэ тилэх: машинэ псын-кIэхэу зыщыплI, чырбыщ унэ зэтетхэр, чырбыщ чэухэр, къэ-лапчъэу аIульхэм, одыджыным утеомэ унэм кьылухъагъэр кьы-ридзэу, типчъэ-шъхъаныгъуп-чъэхэр гъучIым е пластикым хэшIыкIыгъэхэу, унэ клошхэм уарыхъэмэ узэплъыштыр умы-шIэу гъэпсыгъэх. А унэ дэхэ-шхохэм нэбгырэ тхъапша ары-сыр? Зы е тIу нылэп, сабий имылэу ахэтыри бэдэд. Илъэ-сым кьыклоцI нысэщэ джэгуга тхъапша къуаджэм кьыдэху-хъэрэр? ЗытIуш нылэп. Адэ нэбгырэ тхъапша дэлIыкIырэр, тхъапша сабыеу кьыдэхуы-хъэрэр? Ахэм ягугъу кьэсымы-шымы, хэтрэ къоджэдэси дэ-гъоу ешIэ.

Хъяры зэдагосы

СызгэгумэкIэу, сшъхъэ из-гъэлын сымылэкIырэр тиadyгэ нысэщэ джэгухэмрэ тиadyгэ пщынэ ымакъэ тикъуаджэхэм зэрадэмыIулыжыкIырэмрэ ары. Сыда ар кьызыхэкIырэр? Пщы-наохэр тилэжыыхэба, хъауи агукIэ къаштэрэба тиadyгэ пщынэ ыбзэ атIупщынэу? Шъып-къэ, тикъуаджэхэм ащ фэдиз пщынао адэсыжъэп, адэсхэри жъы хуыгъэх. Пщынэо ныбжы-кIэу адэсхэри нысэщэ джэ-гум клонхэр ягуапэп.

Синыбджэгъу горэм ипхъо-рэлъф кьыщагъэу ыдэжъ сы-клогъагъ. Шагум узэрэдэхъагъэм тетэу стол кIыхъэхэр зэпытхэу, ахэм гъомылэпхъэ зэфэшъаф-хэр зэратегъэу атет. Тэри Iэнэ зэгъафэгъэм тырагъэблагъи ты-пагъэтысхъагъ. Iанэр зезыщэ-рэм анахъыжъэу щысэмэ ащыщ гушылэр рити, хъоху дахэ къа-фиIуагъ. ТIэкIурэ тыщысыгъ, шъхъадж гушылэныр нахъ ри-гъэхъоу ыублагъ. Джауштэу зым гушылэ ратымэ, хъохуэр кьылозэ, нэф къэшъыфэ ты-щысыгъ.

Ныбджэгумрэ сэрырэ ты-къэкIожызэ, сеупчылгъ: «Арэп, мы тыздэкIогъэ нысэщэ джэ-гум пщынао дэтыгъэба, зы пщы-нэ макъэ шагум дэлукIыгъэп?» «ОшIа, ащ ымакъэ зэхэпхышт нысэр ращыжы хуэмэ. Нысэр изышъыжыштыр къагъотыгъ. Пщынэм ымакъэ кьымыкIэу, ау нысэр гуащэм иунэ ращэ ху-мэ, ахъщэу къатыштыр къэзы-лоштым ымакъэ зэхэпхыштыр», синыбджэгъу кьысIуагъ.

КьызырIуагъэм фэдэу, джа-уштэу сыхъатым ехуэрэ клалэм ымакъэ кьымыкIыжъэу куагъэ зэкIэ ахъщэр къэзытыгъэхэм ацIэ кьылозэ. Нысэр гуащэм



иунэ зыращэжымы, джащ зэкIэ щаухыгъ.

НахъыпэкIэ джэгум клонхэм ыпэкIэ цыфхэр клэупчIэщтыгъэх пщынаоу щылэм. Пщынаор дэгъу хуэмэ, нэф къэшъыфэ джэгущытыгъэх. Цыфэу джэгум екIуа-лIэщтыгъэхэр анахъэу зыфэ-щагъэхэу, агукIэ зыгъатхъэщты-гъэхэр пщынэо Iазэм ипщынэ «къегъэгущылэ» зыфалорэм фэдэ зыхуыкIэ арыгъэ. Адыгэ къэшъо оред шлагъохэр тиadyгэ пщы-наомэ кьырагъалоу адыгэ ра-диомерэ е телевиденимерэ къа-тыхэу зэхэтэхы. Тиadyгэ къэ-шъо оред шлагъохэр мыкIодын-хэм пае шIэгъэн фаеу тапэ илпыр бэ. Апэрэр тинысэщэ джэгухэр арых. Стол кIыхъэр амыгъэгъуцзэ, цыфэу хъарым къекIолIагъэхэр джэгунхэ фае. Джэгум ешъуакоу уклонэу щы-тэп, хъарыр лъыгъэкIуат, пщы-нэм ымакъэ дебгъаштэу зы къэшъо оред шлагъо горэм укьыздашъокIэ, бысымэу хъар зилэм игопэшт. Бэмэ къалоу зэхэпхышт: «къэшъуакIэ сIуэ-рэл», «егъашIэми джэгуга сы-кьышъышъуагъэп». Ар шъып-къэп, къэшъуакIэ зыщыпшIэ-штыр джэгур ары.

ШыкIэшIухэр тилэх

Унагъом хъар горэ иIэмэ, пщынэо макъэ еIулыкIэм сыда ащ емыклоу хэлпыр? Зыпары хэлъэп, хъарым къебгъэблэ-гъэгъэ цыфхэр нахъ кьыпфэ-разэхэу зэбгырыкIыжыштых. Цыфыр кьызышъыгъэ мафэр бэмэ пщынэ хэтэу хагъэуны-фыкIы. Ар дэгъу, гушлуагъо.

Икъунба кьинэу непэ ты-зыхэтыр: идунай ыхъожыгъ, аварием хэкIодагъ, клодылаеу клодыгъэ, игъонэмыс хуыгъэ! Мыщ фэдэ тхъаыкIагъохэр та-пэкIэ кьымыкIынкъэу, тымы-лъэгъунхэу непи нычэпи Тхъэ-шхом телъэлун фае. Адэ сыда шIэгъэн фаер шыкIагъэу ты-зэрихылылэхэр дэгъэзыжы-гъэнхэм пае?

Непэ бэ тишэн-зэхэтыкIэхэм-кIэ чIэнагъэу тилэр. Ахэм зы-къядгъэлэтыжыныр, тиныбжы-кIэхэм ядгъэшIэныр, тIэку-тIэкулэу ахэтлэхъажыныр Iоф псынIагъоп. ЗэкIэми тызде-лэу, Iофы зедгъэшIэу ащ ты-фежъэмэ, шлуагъэ кьызыри-хыштым щэч хэлъэп.

Бэ къатэнэ тишэныгъэлэжъ-хэу тишэн-зэхэтыкIэхэр зэзы-гъашIэхэрэм. Тэри, нахъыжъ-хэм, тызыщыпсэурэ къуаджэхэм тишэн-зэхэтыкIэхэр зэращызэ-рахъэхэрэм тигъэгумэкIэу, ахэм ядэхагъэ изыкъегъэлэтыжынын тыдэмышъхъахэм, хэхъоныгъэ тшIын тлъэкIышт.

Адыгэ джэгум ирегъэкIокIын, адыгэ пщынэм ымакъэ кьыкIэу пшIыжыным ахъэшхуи бы-лымышхуи ишыкIагъэп. Хэтрэ адыгэ унагъуи иунэ хъар иты хуэмэ, адыгэ пщынэм ымакъэ щэрэлъу, нысэщэ джэгум Iэдэ-бныгъэ хэрэлъ. КьытIэхъухъэрэ ныбжыкIэхэм шлу ядгъэ-лъэгъун фае адыгэ пщынэм икьэшъо мэкъамэхэр, тинысэщэ джэгухэм ядэхагъэ.

ЕгъашIэм алозэ кьырэкло, «Жъы уимылэмэ, кIэ уилэштэп, кIэ уимылэмэ жъы уилэштэп». Жъы хуыгъэм кIэм зыгорэ ри-гъэлэгъун, рилон, фиэгъэщфын фае. ТиныбжыкIэхэм адыгэ пщынэуагъэ къахэкIышт. Ахэм Iоф адэтэжыгъашI, тильэпкыкIэ щытхуыгъ.

ХЪОДЭ Сэфэр.

МЭФЭКІ КЪЭГЪЭЛЪЭГЪОН

Зэлыашлэрэ сурэтышлэу, журналистэу, тхаклоу Къат Теуцожь кызыхыгъэр гэтхэпэм и 12-м ильэс 70-рэ хуыгъэ. Зэчыибэ зыхэлъ цыф гэшлэгъоным етлупшыгъэу мэфээхахьэхэр, зэуклэгъухэр, зэдэгущыгъэхэр зэфэдэклэ Мыекъуапэ иеджэлэшхохэм, тхылъеджаплэхэм шыфызэхашэх.

Къэлэмыпэ чан

Къат Теуцожь сурэтшыгъэ зэхэт дэгъухэмклэ адыгэ лъэпкъ искусствэр ыкӀи лъэпкъ тарихыр ыгъэбаигъэх. Адыгэхэр зыфэдэхэр, ашъо, агу, агупшысэ, яхабзэ, ягъэпсыклэ-шыклэ кыралотыклэу ахэр гъэпсыгъэх. Жанрэ зэфэшхьафхэм — графикэм, живописым, акварелим арылтых. Исурэтшыгъэхэр аклоцылъ мэхъанэм елытыгъэу, куп-купэу зэтэуыгъэх, зэкӀэшыхьагъэх, шъо-теплъэ гъэнэфагъэ яӀ. Иофыгъуабэу Къатым

лоф зыдишлэрэмэ сыдигъокӀи апэ ригъэшхырэр адыгэхэм яблэкӀыгъэ тхьамыклагъу — зэо зэпымычыж гүлэгъур ары. Ащ фэдэх илофшлэгъэ инхэу — триптихэу (щэу зэхэт сурэтшыгъэу) «Кровная мeсть» («Лъышлэжъ»), «18-й год» («18-рэ ильэсыр»), нэмыкӀхэри.

Адыгэ Республикэм итхылъеджаплэ краеведениемклэ икьутамэ сурэтышым ищылэныгъэ ыкӀи итворчествэ афэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъон кыщызэлуахыгъ. Ащ еж сурэтышым исурэтхэр зыдэт альбом ин лъэгупхьэхэр, ильэс зэфэшхьафхэм кыдэкӀыгъэ каталогхэр,



еж Теуцожь игъэзет, журнал тхыгъэ зэфэшхьафхэр, ихудожественнэ тхылъхэр, тхаклохэм, журналистхэм, лъэпкъ искусствэр зыкӀасэхэм сурэтышым фатхыгъэ тхыгъэхэри хэлтых. Къэгъэлъэгъоным игъэхъазырын лоф дэзышлагъэр Лъэпкъ тхылъеджаплэм илофышлэу АйтэчыкӀо Рузан. Сурэтышым ехылагъэу материалыбэ зэрялэм ихьатырклэ къэгъэлъэгъо-

ныр ушъагъэ ыкӀи клэраклэ зэрэхуыгъэр, Къатыр зэрэлофшлэклошхор а зэкӀэм кызыраушыхьатырэр игуапэу Рузанэ кылыагъ. Ары. Усэклошхоу Теуцожь Цыгъо ипоэмэхэм атыхыгъэ графическэ лофшлагъэхэм язакъоми, адыгэ пшысэхэмклэ ышӀыгъэхэр, живописым иль портретхэр, натюрмортхэр сыда зымыуасэхэр?!

Мары нэм кыкӀедзэ каталог

пкырапкӀыныр — «Волшебная сказка» ащ зэреджагъэр, акварель сурэтшыгъэхэу Теуцожь КъокӀыплэм шишыгъэхэр ащ шызэхуыгъоагъэх. Къэгъэлъэгъоным уахтэ уилэу зыфэгъэ-нэлуасэмэ, сурэтышым илэклоцӀ дунай зыфэдэр, икъэхуыкӀи, игъэпсыкӀи, илофшакӀи, физэ-шлокӀырэри, иамал гъэшлэгъонхэри кыпфэнэфэштых. Мэфэклэ къэгъэлъэгъонэу Урысыем ильэпкъ сурэтышлэу Къат Теуцожь ыцӀэклэ тхылъеджаплэм кыщызэлуахыгъэр сурэтшыныр зыкӀэсэ клэпеджаклохэм, искусствэхэмклэ еджаплэхэм ыкӀи колледжым ащеджэрэ ныбжыкӀэхэм альэгъоу зыфагъэнэлуасэмэ къашхьапэшт, ямурад ехыжыагъэхэр нахь къафызэхифынхэу кыисшолшы.

Ары. Къат Теуцожь къэлэмыпэ чан зилэ сурэтышӀ, лъэныкӀобэ зэчыикӀэ Тхьэр кызыэтагъ. Игъогу зафэ лъыгъэкӀуатэу, игупшыси, иамали зэтэфэу гъэхьагъагӀэхэм афэклонэу фэтэлэ.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет.

ГУГЪЭР ГЪАШІЭМ ЫКЪОШ

Зэклэмэ анахь лъаплэр

Цыфым зэклэмэ анахь илъаплэр — шылэныгъ. Адзтэ, цыфхэм, ар икьоу зэхэтэшлэ, кыдгүрэлъа ыкӀи уасэ етэга? А зынахь лъаплэ шымылэр — шылэныгъэр — кытгъытыгъэм зэрифэшхуашэу тыфыштыта? Зэклэ зэлылоу, зыми емылъэлүрэ ташхьагъ ит клочлэшхом тэ амалэу тилэм елытыгъэу тыпэгъо-кӀа, ишӀушлэхэр дгъэлъаплэхэу духьэ къэтэхьа?

Шылэныгъэм икьоу уасэ фэзышӀи, ащ идэхагъэ, илэшлүгъэ, итхьагъо, идунай джэнэт хэзыгъэунэфыкӀи, егъашлэм ар зэ нахь цыфым зэрымгыотырэр тэшлэми, икӀэрыклэу, гушылэ пэпчъ теубытагъэрэ шыпкъагъэрэ ахэлъэу кытфыхэзыгъэ-

тям назло» зыфилорэ тхылъыр зытхыгъэр. Мы тхылъхэр лэубытыплэ зыфэсшӀыхэрэм лъапсэ иӀ: гукъэкӀыж-гупшысэ онтэгъубэ къагъэтэджы, шылэныгъэр цыфымклэ зэклэми анахь лъаплэу зэрэщытыр зэхуагъашлэ, икӀэрыклэу нахь шульэгъу

итхьагъу, иджэнэт. Зиамал макӀэр зыплъэгъукӀэ гур зэхыхьэ, ар лъэшэу къэузы, узэредзэ. Сэ сшӀхьэклэ ар сыушэтыгъэ, мызэу, мытлоу тхьамыклагъомэ сарихьылагъ, сыгу къагъэцӀыкӀлүгъ, чыплэ кӀын сырагъэхьагъ. Ащ фэдэ тхьамыклагъоу сызыфэзыгъэхэм ащыщ кэсӀотэщтыр.

Шапсыгъэ псыубытыплэм пэгъунэгъу шыпкъэу къутыр цыкӀу шыс, ащ «ХомутыкӀэ» еджэх. ЗэхьокӀыныгъэм иилъэхэм псэуплэр лъэшэу зэщыкӀоагъ. Совхозым ибригадэ дахыжыгъ, кӀохэр зыщӀаыгъыштыгъэ фермэшхор зэхэтэ-кӀожыгъ, чыгур икьоу амыгъэфедэжъэу, илофшлэпӀэ гори дэмытыжъэу хуыгъэ. Аужырэ илӀэххэм къутырым зыкӀилэ-тыжъэу ыублагъ. Тхьаумэфэ мафэм футболимклэ зэнэкӀокъу цылэу зэхэсхыгъэти, сэри сы-кӀоагъ. Цыфыбэ кӀэзэрэ-угыоигъагъ. Къутыр футболистхэм ацӀэхэр кыралох, клалэхэр зэнэкӀокъух. Нахьыбэрэ зыцӀэ кыралорэр Дмитрий Москвин ары. КъэлапчӀэм лӀгуаор зэрэдидзэщтым яцыхьэ телъэу цыфхэр зэдаох. «ЫлӀитӀу пытыгъэмэ, боу футболист чан хуныгъи», — алоу зэхэхы.

Зэхэсхыгъэхэр лъэшэу гъэ-шӀэгъуагъэ. Ащ фэдэ мэхъуа? ИлӀитӀуи зэрэпымытэу футбол ешлэ, анахь дэгъоу ешлэхэрэмэ ащыщ. Клэлэ лӀтахьоу футбол ешлэрэм лӀнтэгъумэ аблэкӀлэу илӀитӀуи пытыжъэп. Ащ нахь тхьамыклагъо мэхъуа! Клэлэ лъэгъупхь, нэшхуантӀ, го-хы, зэкӀлужь. Футбол шъуашэу цыгъыр ыпкъ кӀедэкӀыгъэм фэд, дахэу кӀекӀлү. Клэлэ псынклэ ехыжыагъ.

Димэ лӀгуаор зэ хьакӀэмэ якъэлапчӀэ дидзагъ, нэужым игъусэ рити дыригъэдзагъ, командэм текӀоныгъэр кыди-хыгъ. Футбол зэнэкӀокъур зы-текӀым, клалэр нэлуасэ сшӀыгъэ, кыщышӀыгъэри зэзгъэшлагъэ.

Къутырэу Хомуты дэс клэ-лӀэцӀыкӀлүхэр еджаплэм кызы-

кӀыжхьэклэ кушхьэфачӀэмэ атесхэу мэджэгух. Джэгуплэу кыхахыгъэр кӀо фермэу шы-тыгъэр ары. Ар зэхэтэкъужыгъ, хэти ищыкӀлӀгъэщтыр хихыгъ, дӀпкъхэр кӀэнагъэх. Ау клочлэ-шхо зилэ электроэнергиер па-упкӀыныр ащыгупшагъ.

КӀэлэцӀыкӀлүхэр ащ щыджэгухэзэ, Димэ электропровод зэ-пытхыгъэм нэси, иакъыл шыуа-гъэу сыхьат пчӀагъэрэ мыжъо джэхашом телъыгъ. КлэлэцӀы-кӀлүхэр щтэхӀи зэбгырычыжыгъ-гъагъэх, хуыгъэр алотагъэл.

Пчыхьэм къагъотыжыи, Ди-мэ ядэжъ къахыжыгъ. Врач-хэр гулагъэх, бгъу пстӀэхэмклі аулпӀэкӀлүгъ, зыгъэшхурэ уз ылэ-хэм къахьагъэу зэрэпыллы-кӀыхэрэр агъэунэфыгъ. Врач-хэм еклӀолӀлӀлэу лӀофым кыфа-гъотыгъэр зы: клалэм ылӀитӀу пыхыгъэн фӀэгъэ. Димэ ылӀитӀу пымытыжъэу кӀэнагъ. Гупшы-сэ хылыгъэхэм рэхьат кыра-тыштыгъэп, кӀын хэтыгъ, зигъ-гусэуи кыхьэкӀыштыгъ. Гушылэ-жъэу «Зянэ зилэ нахьӀи зылэ пыт» зыфилорэр ыгу риубытэ-гъагъ. Димэ янэ дӀкӀожыгъ, тэтэжым идунай ыхьожыгъ, ышыпхуи дӀкӀуагъ, нэнэжыым-рэ ежыирэ язакъоу кӀэнагъэх.

Мафэ горэм нэнэжыымрэ лыжъ хьакӀлэу къафӀкӀуагъэм-рэ зэдэгущылӀэхэзэ, еджаплэм кыкӀыжыи, Димэ унэм кыхьа-жыгъ. ТӀэкӀлү зытешлэм лы-жыым гушылӀэгъу фӀэхуыгъ.

— Сишъао, о кыюхуылагъэр



лымэ къахуыплэрэм фэд, — кыыригъэжыагъ хьакӀэм, — угу бгъэкӀоды хуыштӀэп, зыгъэпыт, мэхагъэ кызыхьамыгъаф. УкӀэ-ху нылӀэп, уинасып уапэ шыӀ, кӀынхэм зыкӀымыгъэгъащт. О унэхэри, пӀакъохэри псӀэх, дунай нэфыр олӀэгъу, нӀбгы-рэ пчӀагъэхэр нитӀу нэшху, лӀакъохэр зыпымытхэр мин пчӀагъ. ОлӀэгъуба ныбджэгъоу уилӀэхэр, ахэм гум уранэщтӀэп, уигъусэштых — ар насыпыгъ, — кыӀорэм ицыхьэ телъэу Димэ кырылоагъагъ.

Лыжыым игушылӀэхэр гъэсэ-пӀтхыдэ фӀэхуыгъэх клалэм, шы-лӀэныгъэм нахь клӀэхьопсэу, фа-блэу хуыгъэ. Спортым зыфи-гъэзагъ, тхылъхэм яджэ. Гу-рыт еджаплэр кыуухыгъ, илӀлоу пымытыжхэм ачӀыплӀэкӀэ про-тetzхэр фашӀыгъэх, машинэ псынклэ цыкӀлоу «ОКА-р» кы-ратыгъ. Бэрэ Димэ сылукӀлэ-штыгъ, гушылӀэгъу сыфӀэху-штыгъ, шъхьаихыгъэу ыгу илӀ-хэр кысылоштыгъэх.

— ШӀу спӀэгъурэ пшӀашӀэ сӀи, ежымыи шӀу сыкӀельэгъу, — кысылоагъагъ клалэм. — Ты-зӀэлӀкӀэ, тызӀэгурӀэлӀ, ау тиуна-гъо лужу, нӀбгырибгъу тэху. Унэ цыкӀлү горэ хабзэм кы-ситмэ, сӀилоф зӀэшлокӀыгъэ хуышт. ИлофшлӀлэ горэм сы-лухьащт, унагъо сӀилэ сшӀоигъу. ПротезыкӀлэхэр сищыкӀлагъэх. Германием бжӀэм протetzхэр шыхашӀыкӀыхэу зэхэсхыгъэ, ахэр псынклӀэх, лӀхьуамбэхэр бгъӀлорышлӀэнхэу апытых ало. Синасып кыуыбытымэ, сӀилоф-хэр зэпыфӀэнхэу сӀэгугъэ.

Ащ ыуж Димэ кышӀагъ, пшӀашӀэ цыкӀлүи иӀ, ар гу-шӀогъошху. КӀынхэм апэшӀуе-кӀозэ псӀэгъэми, джы насыпы-шӀлоу зельытэжыи.

ХЪУШТ Щэбан.



щыжыгъэмэ Николай Отсров-скэр ащыщ. ТхакӀом итхылъэу «Цылычыр зэрӀпсыхьэжыгъэр» зыфилорэм игерой шъхьалэр Павел Корчагин ары. Корча-гиным иобраз еж Островскэм техыгъ. Тхылъым советскэ клэ-лэ ыкӀи пшӀэшӀэ мин пчӀагъэ-хэр раплүгъэх. Тыгу кӀэдгъэ-кыжыын Борис Полевоем итхы-лӀэу «Цыф шыпкъэм итхы» зыфилорэри, ащ хэт герой шъхьалэу Алексей Маресьевыр. ЛӀэкъуитӀури зыпымытыж лет-чик пӀыхуыжъэу нэмыц само-лет пчӀагъэ кӀезыутэхыгъэм Советскэ Союзым и Лыхуы-жыцӀлэ фагъэшъошагъ. Ахэм афэд Виктор Титоври — зы-лӀтӀу пымытыжъэу, карандашыр зыцапэ дӀлӀэу «Всем смер-

пытэ фыуагъэшӀыжыи. Цыф зэ-хэдз, дагъо зилэр мыскъарэ пшӀыныр, «мыр дахэ е лае, мыр бай, модрэр тхьамыкӀ» пӀо-ныр сэ сшӀхьэклэ кӀезгъэ-клүрӀӀӀ, ащ фэдэхэр зылохэрэр сӀумысых.

Тигъунэгъу бзыльфыгъэ го-рэм нысэу кыфащагъэр шӀо-лаеу, ар икӀалэ емыпӀэсыгъэу ыкӀи ащ кыхьэкӀыклэ унэм икы-жыным илоф нэсыгъэу кы-лүатэ зэхьум, нyo лушым ащ кыырилоагъагъэр сыгу кӀэкӀы-жыи: «Убзыльфыгъэ дӀӀӀӀ, уде-лӀӀ, ау лъэшэу ухэуыкӀо: цыф лае хуэрӀӀӀ, ау цыф сӀэкъат мэху».

Цыфым зи дагъо имылэу, фыкӀуагъэ имылэмэ, ар дахэ. Джащыгъум насып иӀ, дунайр

ТЕКЮНЫГЪЭР КЪЫЗЫДАХЫГЪЭР ИЛЬЭС 70-рЭ ЗЭРЭХЪУРЭМ ИПЭГЪОКИ

Лыгу зилэгъэ бзылъфыгъ

Къуаджэу Къэзэныкъуае щыпсэуштыгъэхэ зэшхъэгъусэхэу Пэнэшъу Долэтчэрыерэ Куакорэ апэрэ сабыеу къафэхъугъэр пшъашъэти, ныр гушъуагъэ зыкылэтымэ лэпылэгъушлоу илэным, къэсымаджэм, жъы хъоу фэлъэкырэр маклэ зыхъуклэ игуклэгъу кылылэсыным щыгугъэу, ау тым, Долэтчэрые (Лэн къуаджэм зэрэщеджэщтыгъэхэр), шъао къыфэхъугъагъэмэ бэклэ нахъ игопэщтыгъэ. Адыгэлпхэм ахэтэп пломэ хъуштышэоу къыфэхъуным клэмыхъопсырэ лакъор лыгэклотэщтэу, ыцлэ раригъэложыштыгъэ еплъыхэу. Нэгъойхъан зыфаусыгъэ пшъашъэм ятэ шлоигъуагъэр фегъэцаклэм фэдагъ, бзылъфыгъэу къэхъугъэм, лыгу клоцылъы хъугъэ. Ар къэзыушыхъагъэрэ щысэхэм санэсыным ыпэклэ Нэгъойхъан ицылклогъом кылыштыулагъэу ишэныгъэхэм пэшлорыгъэшъэу сакъытегуштылэщт.

Нэгъойхъан Октябрэшхом илэгъу. Ащ къыдихыгъэ Совет хабзэм фэшъыпкъэзэ къыхыштыгъ.

Ныр, Куако, зыфэягъэр ипшашъэ Тхъэр ышлоу хъоу, ащ фэшъыпкъэ хъуныр ары. Ащ фэшл джыри еджаплэм клоным ыныбжыклэ Нэгъойхъан нэмысыгъэу, къурланжыер ритыти, Къурланым дэгъоу къеджэным фэкълэе ныоу хъаблэм тес Хъалэкъо Мамырхъан дэжы ыгъаклоштыгъ.

Пчэдыжъ горэм Нэгъойхъан Мамырхъан дэжы кълуагъэу ащ игъунэгъу пшъэшъэ цыклоу еж нахы ильэс зытлэ горэмклэ нахыжъ Пэнэшъу Щэрифэ тхылъхэр ыблыгу члэлъхэу еджаплэм клоу зельэгъум, ехуапси ежыри ыуж ихыи кълуагъэ. Къэзэныкъуае дэтыгъэ ублэплэ еджаплэм идиректор кызылэгъум, апэрэ классым щеджэхэрэм ахылъагъоштыгъэпти, кызылэклуагъэмклэ къеупчыгъ.

— Сэри седжэщт, — ылауагъ Нэгъойхъан.

— Ильэс тхъапш уныбжъ?

— Ылэхъомбих занклэу, яблэрэр лонтлагъэу Нэгъойхъан директорым ригъэлъэгъугъ. Директорыр хъамплэлоу пшъэшъэжыем ыпашъхъэ къытысхыи, кызыериубытылауагъ.

— Упшъэшъэ дэгъу дэд, уигухэлъи дэгъу, — ылауагъ директорым. Къеплъ-къеплъи, бзыубын хэбыбыкълъыжыгъ плонэу ышъхъац пырацэти, кылигъэхъожыгъ. — Узыкложыерэм уяне пшъхъац егъэфыкли, пчэдыжым дахэу кызылэгъэхэи, неущ еджаплэм къакло.

Нэгъойхъан гушлэзэ ядэжы къэкложыгъ, ау яне риломэ кызыэрэфимыдэщтыр ешлэти, зиушъэфыгъ.

Пчэдыжърэ къурланжыер ылыгъэу Нэгъойхъан унэм кыкылъыштыгъ, ау Мамырхъан дэжы клоштыгъэп, Щэрифэ екълуалэти, ащ игъусэу еджаплэм даклоштыгъ. Ау ар шъэфы хъугъэп,

ипшъашъэ ыдэжы зэрэмыкложыер Мамырхъан ным кылылауагъ.

— Сыда Мамырхъан дэжы узклэмыклорэр, тыда уздаклорэр? — ныр ипшъашъэ кылылыгъ.

— Къурланым седжэнэу сыфаеп, сэри еджаплэм сэкло, — ылауагъ ащ зиутылъуэ.

— Сшъхъэ къэмыгъэуэ, джа уздаклоштыгъэм кло, — ным зэкклэоу илагъэп.

Нэгъойхъан ятэ гъусэ кылыфэхъугъ:

— Тэрэз, тэрэз, сипшашъ, угу къэкылгъэр. Емыджагъэр нэшъоу зэралорэм хэлъ щыл. Тэщ фэдэу хъакъ-мэкъэу укъэмынэным пае едж, едж. Джырэ тилъэхъан еджагъэхэр арых ищыклэгъэ шъыпкъэхэр.

Куако илэ пэгущилэжыныр, ащ ылауагъэр риутыжыныр ымыдэу зиушъэфыгъ. Джащ тетэу Нэгъойхъан ыныбжы имыкълуагъэзэ еджэным диублагъ.

Щэрифэ яни яти имылэжъхэу ибэу къэнагъэти, ятэш Мэдин кылылэхъэнэгъагъэти, клэлэ ибэхэр зышъаыгъэхэрэ ыкли зышъырагъэджэхэрэ унэу Краснодар дэтым ратыгъагъ. Ащ кыкылгъэу, къуаджэм къэклуагъэу Нэгъойхъан зылоклэм кырылауагъ:

— Мэкълумэщ техникумым тычлэгъахъ.

Нэгъойхъан яплэнэрэ класс нахъ кыуыхыгъэпти, къэгъулауагъ:

— Таштэщта?

— Таштэщт, — шлошъхъуныгъэ зэрэфырилэр кыыхэщэу Щэрифэ джэуап кытыжыгъ. — Сэ ськлэупчлэгъахъ.

— Ары шъхъае... — зытешыныхъэрэр кыфэмылошъоу Нэгъойхъан кызылэлоуагъ.

— Сыда кыпфэмылошъурэр?

— Зыклэ сэшлэ сянэ къалэм еджакло сызэримыгъэклоштыр. Ау ар къэшлугъэ шъыпкъэкли тыда сызэрысыштыр, сшхыштыр тыдэ къысхыштыр?

— Техникумым общежитие ил, ащ уисышты. Тшхыштым пэлубгъэхъанэу ахъши кыуитышты.

Нэгъойхъан ар кыдэхъунклэ ышлэмэ бэмэ апэу кыштыштыми, Щэрифэ кырылауагъэм янэрэ ятэрэ щегъэгъозэфэ ышъуабэ дашлэу ядэжы къэкложыгъ. Янэ кызыэрэфимыдэщтым ицыхъэ телъыти, щтапэзэ игугъу афишлыгъ. Зэнэгъуагъэми рыхылауагъ.

— Упшъэшъэжыеу, синынгъуш, къалэм сьд уилоф щыл, къаплоуи зэхэсэмыгъэх, — кытехъупклагъ ныр.

— Марыба Щэрифэ къалэм дэсба, щеджэба, — зызэриухыжыны Нэгъойхъан кылыгъотыгъ.

— Зи уздэклон щылэп, — кыпыипкылгъ ным.

Джыри Нэгъойхъан ятэ гъусэ кылыфэхъугъ:

— Орэкло, орэкло. Сэнэхъат зэригъэгъотыгъэу кыгъэзэжы-мэ кышъхъапэжыын.

— Ал, сьдэуштыгъэу типшашъэ



ыныбжыым нахъ ымыныбжыу къалэм бгъэклонэу, щеджэнэу кыпфэлэошъура, синынгъуш! — Куако илэ фидагъэп, ау Долэтчэрые зэкклэоу илагъэп.

Унагъом ышъхъэ, лым пэгущыныр адыгэ бзылъфыгъэхэм яшенэпти, джыри фэмыхъуклэ Куако къэшлугъ.

Нэгъойхъан къуаджэм кылыштыхъугъэ, щтапугъэ пшъашъ лоу умышлэнэу нэутхэу зыкылгъэлэгъуагъ, общественнэ лофтхъабзэхэу техникумым щызэшъуахыхэрэм чанэу ахэлажыштыгъ, спортым ишъыпкъэу пыллыгъ. Гимнастикэми фэцэгъагъ. Щэрыоными зыфигъэсагъ, Ворошиловскэ шончаохэм якружок хэтыгъ, Ворошиловскэ шыухэм яклуи клоштыгъ. ГТО-м, ГСО-м яапэрэ лъэгаплэхэр зилэ значокхэри кыфагъэшъошагъэх.

Техникумыр кылуи, зоотехник сэнэхъат зэригъэгъотыгъэу Нэгъойхъан къуаджэм кыгъэзэжыгъ. Ащ фэдэ сэнэхъат зилэхэр зырыз дэдагъэхэти, лоф ышлэным бэрэ рагъэжагъэп, Пчыхъалыкълэе, Едэпсыкълэе къоджэ советхэм къагъэгъунэрэ колхозхэм яучастковэ зоотехникэу агъэнэфагъ. Ары шъхъае, ахэм уалъылэсын фаеба, автомашинэр хэгъэкли шитлу зыклэ-шлэгъэ линейкэри Нэгъойхъан кынагъэсыным щыгуыштыгъэп. Шыонэ зэтэль къалихыгъ. Ащ тесэу къуаджэхэр кыкълухъэщтыгъэх. Ари ным ыгу рыхыгъэп, «уадыгэ пшъашъэу шым утесэу зыкълэбгъэлэгъоу, уащэжынынэп» кырылоштыгъ.

— Нан, зыгу сырихыерэм ащ пае кыгъэнэщтэп, — Нэгъойхъани янэ къэсэмэркъэу жъыштыгъ. Ау ащи ныр ыгъэлэсэщтыгъэп. Ипшашъэ рилоштыгъ:

— Мы зы нэбгырэр кызыдиклыгъэр сшлэрэп, лыгу клоцылъ нахъ, бзылъфыгъ лоу пшлэщтэп. Хулыфыгъэу о укъэхъун фэягъэ.

Мышкли ятэ Нэгъойхъан гъусэ кылыфэхъуштыгъ. Шым зэрэтесыр ымыдэу ипсэогъу цлэцлэ зыхъуклэ зэриухыин кылыгъотыштыгъ:

— Сыда сэлэ мы типшашъэ шым зэрэтесыр умыдэу узкышлэнагъэр. Къалотэжыи ижы-

клэ адыгэ пшъашъэхэр хулыфыгъэ щыгъынхэр ащыгъэхэу, шымэ атесхэу заохэм ахэлажыштыгъэхэу.

А лъэхъаным Долэтчэрыи, нэмыкли ашъхъэ кыхыштыгъэп Нэгъойхъан дзэкклэп шъуашэ зышылэнышъ, заом хэлэжыныр.

Сэ сыкызыерыхъуэхэу унагъомрэ Нэгъойхъан кызыерыхъуагъэмрэ зэгъунэгъу дэдагъэх, унэгъуитлэм урам псыгъо тазыфагъугъ нылэп. Нэгъойхъан шым тесэу ядэжы кызыкълэжыу шыр псым хэзгъэхъанэу кызыситырэм дунаир сигушлогъошхуагъ. Псэкълупсэ тпэгъунэгъу дэдэти ащ шыр шызгъэпскыштыгъ, сызэрэтесыр сшлогушлогъошхуагъ.

Дэгъоу къэсэшлэжыи пчыхъэрэ Нэгъойхъан илэгъу клэлэхэу Бэрэтэрэ Исхъакъ (Пакъ) ыкълэ Абдулахъ, Гъонэжыкълэ Къэсэй ыкълэ Хысэ, Пэнэшъу Ибрахимэ (Титыу) ыкълэ Хъазрэт пчыхъэрэ ыдэжы кызыэрэклоштыгъэхэр, орэд къалоу, зэрэгъэчфхэу зэрэщысыштыгъэхэр. Абдулахъ анахъ клэлэ нэутхэу, зыкълэуигъэштэнэу щытыгъ. Орэдэу «Тучи над городом встали» зыфилорэр кылыныр иклэсагъ. Нэгъойхъан зыгу рыхырэ ахэм ахэтыгъэми сшлэрэп, ащыщ горэми кышцэнэу игъо имыфагъэзэ зыкли зэмыжэгъэхэ къэбар гухэклэ кылылэсыгъ.

1941-рэ ильэсым игъэмафэ иапэрэ мазэ хъазырэу ыклэм фэклогъагъ заор кызыэрэжыагъэр, нэмыц техаглохэр тыхэгъу кызыэрэтебэнэгъэхэр гуи-псэхэу Къэзэныкъуае дэсхэми кызыалылэсым. Апэрэмэ ащышъэу зыцлэ къеслогъэ клэлишыр заом ашагъ. Ахэм къяхъулэн ыльэкълыштым зэрэтешыныхъэрэр Нэгъойхъан ыжэ дэклъыштыгъэп. Ыгу зыфаклорэ ахэтыгъэнкълэ мэхъу. Зытешыныхъэрэр ары хуыгъэр, клэлэхэр заом щыфэхыгъэх.

Ятэ адыгэ пшъашъэхэр ижыкълэ заохэм ахэлажыштыгъэхэу зэрилогъагъэр Нэгъойхъан ыгу къэкълыжыгъэу, «сыда сэри заом сызклэмыклоштыр, синыбджэгъуштыгъэ клэлэхэм аль зыклэсымышлэжыштыр» зэрилогъыгъэ. Бзылъфыгъэхэри заом ащэхэу зэхихыгъэти, военкоматым кълуагъэ, игухэль ариуагъ. Игъоклэ кыдаштагъ, ау ежы ишлоигъоныгъэклэ заом зэрэклоштыр янэ-ятэхэм ашлэмэ кызыэрэфамыдэщтым шлошъхъуныгъэ фырилэти, повесткэ кыфа-рагъэхъынэу ялэулугъ.

Ипшашъэ дзэм ащэнэу зэрытхэгъэ тхылъыплэр кызыратым, Куако ыгучлэ изыгъ. «Ал, бзылъфыгъэхэри заом ащэнхэм хэгъэгур нэсылэгъэнэуи?!» ылуи клэууклыгъ. Ау хэбзэ лофым хэлпыхъажыерэр зэрэплэнчъэр кыгурылоу фэмыхъуклэ зишылэагъ.

Джащ тетэу Нэгъойхъан ежы ишлоигъоныгъэклэ 1942-рэ ильэсым ижыоныгъэклэ мазэ заом игбогу тыхагъ. Ау занклэу заом луащагъэп. Апэ Кабардинкэ ращлэлауагъ. Ащ дзэкклэп шъуашэклэ щафэпагъ, зыфагъэзэщтыр кылыштылауагъ. Зыхэфагъэр Хы Флотыр ары.

— Моряк шъуашэ кызысщалэем, — заор аухи къуаджэм кызыгъэгъэжыым Нэгъойхъан кылыотэжыу зэхэсыштыгъ, — хы дзэкклэпхэр лыблэнэ дэдэхэу алоу зэхэсыштыгъэти, щтэри сымышлэу гъэшлэгъонэу сы-



къэхъуагъ, ащ лыпытэу пым сыпагъоштыгъэми сезэонэу сыфэхъазырыгъ. Ау заор клэлэцыкълэу джэгоу зэрэщымытыр, тыхэгъэгъу пыеу кыфыкълэу-гъэр зэрэжыалым дэдэр кызышызгъурылон чыплэхэм нэужым сарихылауагъ.

Мэфэ заулэ нахыбэрэ Кабардинкэ Нэгъойхъан дэмысыгъэу лашэхэр зэрэбгъэоштыгъэм зышъыфагъэсэхэрэ курсэу Анапэ дэтым ашагъ. Ары апэу заом итхымыкълэу зышызэхылауагъ.

— Пшъхъэ къэплэтын плэ-кълэнэу щытыгъэп, — кылыотэжыштыгъ Нэгъойхъан. — Пым исамолетхэр куп-купхэу зэхэтхэу къалэм кышъхъарыбыбэщтыгъэх, бомбхэр кыратэкълэуштыгъэх. Чэши мафи ялагъэп. Чыунэхэм тачлэсыштыгъ. Самолетхэр зытшъхъарыкълэхэкълэ ары еджэным зыпытыдзэжыштыгъэр.

Курсантхэр нэужым Геленджик ащэгъагъэх, ау ащи гу-псэфыгъо щырялауагъэп, нэмыц самолетхэр къалылэсыштыгъэх. Мыщ дэжыым курсантхэр къалэм иухъуамаклохэм лэпылэгъу афэхъуштыгъэх. Нэгъойхъан зыфагъасэрэр арыти, Геленджик ибухтэ дэт къухъэхэм, самолетхэм яорэ зениткэхэм, нэмыкълэу дзэ мэхъанэ зилэхэм пым исамолетхэм гу лъамытэным пае лугъошхо кызыпкълэу апаратхэр атыригъэуоштыгъэх.

Геленджик пыир къекълэу зэхъум, Нэгъойхъан зышеджэрэ школыр джыри агъэкошын фаеу хуыгъэ. Мызэгъэгум чыжыэ хъазырэу луащыгъагъ, Грузием ащэгъагъ. Къалэу Цукудидзэ школыр кышчыухыгъ, специалистхимик сэнэхъат илэу ащ кычычитлупшыгъ. Хы Шлуцлэ флотым ихимскладэу Кутаис дэтым тлэклэу луыгъэу тидзэкклэпхэм Севастополь шъхъафит зашлыжыым ащ къаши, зэуаплэм лухъэрэ къухъэхэм пым исамолетхэм гу къалыамытэным пае лугъо лужъу кызытырэ апаратхэр атыригъэуоштыгъэх.

Нэгъойхъан лашэр ылыгъэу пым емыззуагъэми, зыхэкълэ-дэн чыплэу зэрехылауагъэр маклэп. Ежы зэрэфэлэкълэу теклоныгъэм и Мафэ нахъ къэгъэблэгъэным илахъи хышхыагъ. Инасып кыуыбыти, заом хэкълэдагъэп. Пэмычыжъэу пым ибонбэу къуагъэм икълуафэмэ ащыщыцэ паклэ зэрэпиутыгъэм нэмыкълэ сэкъатныгъэ имылэу правительствэм кыфигъэшъошэгъэ медальхэр ыбгъэ хэлъхэу къуаджэм къэкложыгъагъ. Унагъо илэ хуыгъагъэ, Джэдэхъаблэ щынысагъ, ау лым кытлупшыжыи, пшъэшъытлэу кыфэхъугъэу, ахэр ядэжы кызыдышъэжыыхыи, къэкложыгъагъ. А пшъэшъытлэм яплун кын маклэп тырильэгъуагъэр, хулыфыгъэхэм ахэтэу мээтеупклэу лоф ышлэуи кыхэкълэу.

Краснодар псыуытыплэр зэрашыгъэм ыпкъ кыкълэу Къэзэныкъуае загъэкошым Адыгэкълэ псэуплэ зыфэхъуыгъэхэм Нэгъойхъан ащыштыгъ. Уни кышчыратыгъагъ, ау ащ щигъэшлэжыгъэр бэл, ильэс бэклае хуыгъэ дунаим зехыжыгъэр.

ПЭНЭШЪУ Сэфэр.

70 Теклоныгъэм ия 70-рә ильәс ипэгъокъ Анахь дэгъур Къэрдэнә Адам

«2015-рә ильәсым культурэм илофышлэ анахь дэгъу» зыфилорэ шьолъыр зэнэкьокъу Мыекъуапэ шыкӀуагъ. Апэрэ чӀыплэр Кошхьаблэ кыкӀыгъэ Къэрдэнә Адам кыдихыгъ.

— Адыгә Республикэм культурэмкӀэ и Министерствэрэ Адыгеим культурэмкӀэ и Гупчэрэ зэхәщэгъэ зәлукӀэгъум республикэм культурэмкӀэ иминистрэ игуадзэу ШъэуапцӀэкьо Аминәт кышыгушылагъ. Литературэм и Ильәс ИофшӀэгъэ дэгъухэмкӀэ хагъэунэфыкӀынәу афилуагъ.

Хәгъэгъу зеошхом Теклоныгъэр кызышыдахыгъэр ильәс 70-рә зэрәхъурэм ехыӀӀэгъэ зэнэкьокъум театризованны едзыгъохэр кышашыгъэх, ордэхэр кышалауагъэх, усэхэм кышаджагъэх.

ЯтӀонэрэ чӀыплэр Красногвардейскэ районым кыкӀыгъэ Набэкьо Ларисә фагъэшшоагъ. Джәджә районым культурэмкӀэ илофышӀу Виктор Андреевыр яцәнэрэ хъугъэ.



Сурәтым итыр: апэрэ чӀыплэр кыдзыхыгъэ Къэрдэнә Адам зэнэкьокъум хәлажъэ.

КЪЫРЫМ УРЫСЫЕМ КЪЫЗЭРӘХӘХАЖЬЫГЪЭМ ФЭГЪЭХЫГЪ

ЯзэфыщытыкӀэ спортым щәпытэ

Къырым Урысыем кызыхәхәажьыгъэр ильәс зэрәхъугъэм фәгъэхыгъэ спорт зәлукӀэгъухэр Адыгә Республикэм шызәхәшәгъэх. Кушхәфәчъэ спортым шызәнәкьокъугъэхэр Урысыем ишӀолъырхэм къарыкӀыгъэх.

ЛъәпкӀэ зәфәшхәфхэм яспортсменхэр Мыекъуапэ шызәлукӀагъэх, — кытылуагъ Адыгә Республикэм кушхәфәчъэ спортымкӀэ икӀләэцӀыкӀу-ныбжыкӀэ спорт еджаплэ идиректорәу Анатолий Лелюк. — Мамыр псәукӀэм игъэпытән спортсмени 100-м еху хәлжәагъ.

1996-рә ильәсым ыпәкӀэ кәхъугъэ пшәашәхэм километрә 20 хъурә гъогур кушхәфәчъэхэмкӀэ кәакугъ. Адыгеим шы-

цәу Елизавета Ошурковам апэрэ чӀыплэр кыдихыгъ. Къаләу Чита кыкӀыгъэ Светлана Васильевар ятӀонэрэ хъугъэ. Воронеж шаплүгъэ Наталья Студеникинам яцәнэрэ чӀыплэр кыдихыгъ.

2001 — 2002-рә ильәсхэм кәхъугъэ кӀаләхэр километрә 15 хъурә гъогум шызәнәкьокъугъэх. Валерий Исламовыр зәкӀәми анахь лъәшыгъ. Алексей Лысенкэр ятӀонэрэ хъугъэ.

Километрә 17-м 1999 — 2000-рә

ильәсхэм ыкӀи ащ ыуж кәхъугъэ пшәашәхэр шызәлукӀагъэх. Краснодар краим кыкӀыгъэ Елена Редько апэрэ чӀыплэр фагъэшшоагъ. Адыгеим испортсменкәхәу Елена Семинар ятӀонэрэ, Олеся Ульянец яцәнэрэ хъугъэх.

1990 — 2000-рә ильәсхэм кәхъугъэ кӀаләхэр километрә 16-м шызәнәкьокъугъэх. Адыгеим испортсменәу Виталий Колодкиным теклоныгъэр кыдихыгъ. Мыекъуапэ зышызыгъәсәрә Анатолий Колесниковыр яцәнэрэ хъугъэ.

Къаләхәу Уфа, Чита, Воронеж, Мыекъуапэ, нәмыкӀхэм яспортсменхэр километрә 15, 16 кәзычыгъәхэм, хагъэунэфыкӀыр чӀыпләхэр кыдзыхыгъәхэм ащышых. Медальхэр зыфагъэшшоагъәхэм урысхэр, адыгәхэр, украинцәхэр, фәшхәфхэр ахәтыгъэх. Спортсменхэр нахышӀоу зэрәшлагъэх, ныбджәгъу зәфәхъугъэр макӀәп.

ФУТБОЛ



Ныбджәгъу зәлукӀэгъу

«Зәкьошныгъ» Мыекъуапэ — «Торпедо» Ермәлхәабл — 2:2.

Гъэтхәпэм и 14-м ныбджәгъу ешӀэгъур Мыекъуапэ шыкӀуагъ.

«Зәкьошныгъэм» хәтәу кәзәлапчъэм Іәгуаор дзәыздагъэр Денис Павловыр ары (тӀогъогъо пенальтикӀә).

Ильәс ешӀэгъур гъэтхәпэм и 22-м рагъәжәжышт. Командәхэм хәгъәгъум изәнәкьокъу зыфагъәхәзыры. «Зәкьошныгъэм» кӀәу кырагъәбләгъәгъәхэр, бләкӀыгъэ ильәсым хәтыгъәхэр щешӀагъэх. Мыкьо Мурат, Евгений Наталич, Заур Осмаевыр, Кьонә Амир, нәмыкӀхәри зәлукӀэгъум чанәу хәлжәагъэх.

Сурәтым итыр: Кьонә Амир ухъумақлор кызызренәкӀы.



НәкӀубгъор зыгъәхәзырыгъэр ЕМТӀЫЛЬ Нурбий.

БАСКЕТБОЛ. АПШӀӀЭРЭ КУПӀӀУ «А»-р

Пчъагъэр хъэренәу мәуалъэ

«Динамо-МГТУ» Мыекъуапэ — «Чебоксарские Ястребы» Чебоксары — 74:69 (21:25, 20:9, 11:25, 22:10).

Гъэтхәпэм и 14-м Мыекъуапэ шызәдешӀагъэх.

Зышәагъәхэр: В. Воронин — Ростов-на-Дону, С. Чуб, А. Глазин — Краснодар.

«Динамо-МГТУ»: Бажунаишвили — 9, Гапошин — 18, Коротков — 21, Еремин — 6, Широков — 11, Хмара — 9, Милютин.

Финалым хәхъанхэм фәшӀ командитӀуми теклоныгъэр кыдахын фәягъэ. Нахь лъәшыр язэрәмыгъашӀәу зәдешӀәхәзә, хәкӀәхэр тапә ишыгъэх. Хъэренәм фәдәу пчъагъэм зәхьокӀыныгъэ фәхъуштыгъ. ТакыкӀи 10 пәпчъ командәхэм хәагъэм Іәгуаор зэрәрадзәрэр зыкӀи зәфәдагъәп. ЗәлукӀэгъур аухынкӀә

такыкӀи 2 фәдиз кәнаагъәу очкоуи 6-кӀә Чебоксары испортсменхэр тапә итыгъэх. Артем Гапошиным очкоуи 3 дзыгъор дахәу егъәцәкӀә, пчъагъэм хәагъәхь. НәгъәупӀәпӀәгъу 51-рә кызызәнәм пчъагъэр зәфәдизыгъ. Хъурджанәм ычӀәгъ Руслан Хайретдиновымрә Николай Ереминымрә шызәлуупӀагъэх. КӀуачӀәри, кӀулайныгъәри кызыфагъәфәдәхәзә спортсменхэр Іәгуаом фәбәнагъэх. Николай нахь псын-кӀәу зигъәзи, хәагъэм Іәгуаор ридзагъ. Аужырә нәгъәупӀәпӀәгъухәм тикомандә ыпәкӀә ильынуә, пчъагъэм хигъәхьонәу игъо ифагъ.

ЯтӀонэрэ ешӀэгъур

«Динамо-МГТУ» — «Чебоксарские Ястребы» — 82:67 (20:7, 17:11, 21:19, 24:30).

«Динамо-МГТУ»: Бажунаишвили — 30, Гапошин — 12, Коротков — 18, Еремин — 4, Широков — 8, Лундако — 3, Хмара — 7, Милютин.

Псым чӀихъәрәм гугъэр зәрә-



Зәхъышәагъэр ыкӀи кыдзыхыгъәкӀырә:

Адыгә Республикэм лъәпкӀэ ИофхәмкӀә, ІәкӀыб кәэралхәм ащыпсәурә тильәпкәгъухәм адыряІә зәпхыныгъәхәмкӀә ыкӀи кәэбар жъугъэм иамалхәмкӀә и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскәр, 236

Редакциер зыдзшыІәр: 385000,

кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскәр, 197.

Телефонхәр: приемнәр: 52-16-79,

редактор шхәаІәм иапәрә гуадзәр: 52-49-44,

редактор гуадзәр-пшәэдәкӀыжъ зыхьырә секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adyvoice@mail.ru

Зышәаушыхәтыгъәр:

Урысые Федерацием хәутын ИофхәмкӀә, телерадиоқәзтынхәмкӀә ыкӀи зәлгы-ІәсыкӀә амалхәмкӀә и Министерствә и Темыр-Кавказ чӀыплә гъәлоры-шӀаплӀ, зәраушыхәтыгъә номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зышыхаутырәр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскәр, 268

ЗәкӀәмкӀи пчъагъэр 4015

Индексхәр 52161 52162

Зак. 527

Хәутыным узшыкӀәтхәнәу щыт уахьтәр Сыхәатыр 18.00 ЗышыкӀәтхәгъәхәу уахьтәр Сыхәатыр 18.00

Редактор шхәаІәр Дәрбә Тимур

Редактор шхәаІәм иапәрә гуадзәр

МәшӀӀәкьо Саид

ПшәэдәкӀыжъ зыхьырә секретарыр НәпшӀәкьуй Заур